

GLASILO KOMBINATA »HMEZAD« ŽALEC – LETO XXVIII. – CENA 2 DIN – ŠTEVILKA 12

VIII. KONGRES ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE JE POTEKAL V DVORANI KINA UNION V CELJU

VELIKA VODILNA VLOGA SINDIKATOV

MED DELEGATI SO BILI PRISRČNO POZDRAVLJENI PREDSTAVNIKI NAŠE DRUŽBE, PREDSTAVNIKI NAŠIH DELAVCEV V TUJINI, DELAVSKIH ZBORNIC KOROŠKE IN ŠTAJERSKE, SINDIKATOV ITALIJE IN AVSTRIJE TER ŠE NEKATERI ZAMEJSKI GOSTJE.

NA KONGRESU JE GOVORIL TUDI PREDSEDNIK CK ZKS FRANCE POPIT.

KONGRES JE ZASEDAL 7. IN 8. NOVEMBRA, SPREMLJALO GA JE NAD 110 NOVINARJEV, RADIO IN TELEVIZIJA. DOBRO ORGANIZIRANA ČASOPISNA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA JE IZDALA PRED ZASEDANJEM IN MED NJIM 14 ŠTEVILK BILTENA IN NEŠTETO FOTOGRAFIJ. ORGANIZATOR DOMAČIN JE ZELO DOBRO POSKRBEL ZA PRIJETNO POČUTJE VSEH UDELEŽENCEV.

Uvodni referat je imel predsednik ZSS Janez Barborič. Iz referata, ki zajema najširši spekter razvoja naše družbe delavskega razreda, povzemamo za naše bralce nekaj misli.

V spopadu s protisamoupravnimi silami se je ponovno potrdila stara resnica iz zgodovine delavskega gibanja. Gre za resnico, da delavskega razreda, ki ima svojo revolucionarno teorijo in organizacijo in ki je sam nosilec revolucionarne prakse, na njegovi poti uresničevanja ciljev družbene revolucije ne morejo trajneje omajati nosilci težnj, katerih misli in dejanja so obrnjena v preživele družbene odnose. Organizirani delavci v polpretekli dobi niti

za trenutek niso sprejeli niti priznavali odločanja v njihovem imenu. Delavci so bolj ali manj odkrito terjali, da njihova vodilna idejno-politična sila, posebej v ZK, skupaj z njimi politično obračuna z vsemi, ki imajo razredni interes in vodilno vlogo delavskega razreda le še na jeziku. To se je moralo zgoditi z 21. sejo predsedstva ZKJ in 29. sejo CK ZKS. Vrh vsega idejno-političnega obračuna in končna bilanca pa sta izražena v sprejetih ustavah, zveznih in republiških, ter v sprejetih sklepih kongresov ZK.

Ocena našega dela v razdobju od 7. občnega zbora do sedanjega 8. kongresa je bila predložena v javno razpravo in delegatom že

v poročilu RS ZSS skupaj z ostalimi dokumenti, o katerih bomo odločali na tem kongresu. V tem uvodu se zato omejujem na nekatera, v polpretekli dobi značilna družbeno-ekonomska, politična in socialna dogajanja v naši družbi in s tem tudi v naši organizaciji. Utemeljiti želim vsebino družbeno-ekonomskih odnosov, ki so za sindikate še posebej pomembni ob sprejemanju predloženih sklepnih dokumentov, in povzeti politične rezultate javne razprave o teh dokumentih. Nedvoumna smer graditev naše družbe na socialističnih samoupravnih osnovah, ki jo izražajo sprejete ustave, pa terja tudi skupen dogovor o mestu,

li odgovore na vprašanja stvarnih družbenih odnosov, ki jih čela vrsta -izmov besedno izraža. Nismo bili vedno sposobni dojeti »nerazumevanja« delavcev, njihove kritike in predlogov, ki so samoniklo, brez velikih besed izražali svoje odpore proti rešitvam in idejno zgrešenim težnjam.

Tako so postavljali vprašanja in dileme:

— ali je določanje nosilcev gospodarskega razvoja v Sloveniji na podjetniško-lastniških osnovah v skladu s samoupravnim položajem in ali to ne bo pomenilo gospostva nad ljudmi in denarjem?

Občani občine Žalec!

8. decembra glasujemo za referendum
enotno in solidarno!

vlogi, odgovornosti in organiziranosti ter delovanju sindikatov v sedanjih razmerah.

Delavci so bolj redko govorili o birokratizmu, teokratizmu, etatizmu in vseh drugih izmih. Toliko bolj pa so razmišljali in iska-

— ali je res mogoče, da bomo Slovenci dovolj bogati z razvito trgovino in dobrimi trgovci? Ali res nič več ne bomo delali na težkih delovnih mestih in pod zemljo? Dvomimo, da nas bo industrija rešila sestavljanja, dodelave in zavijanja (pakiranja);

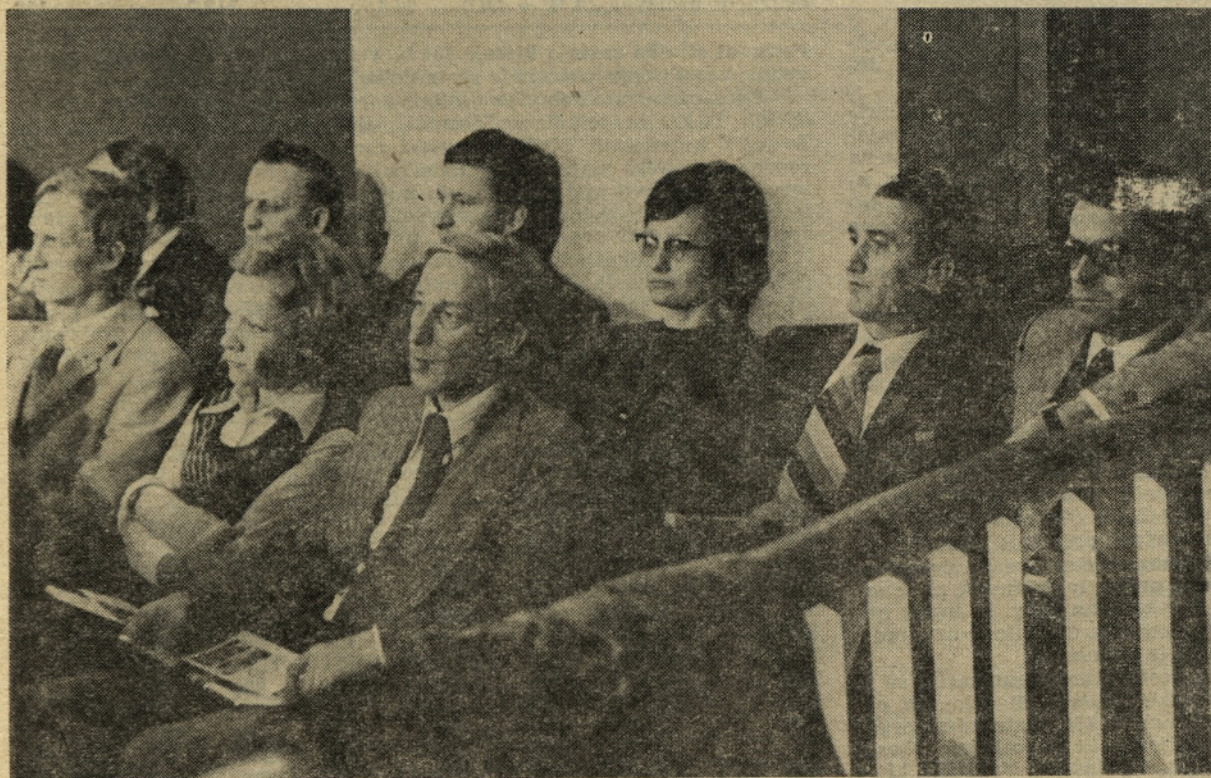
— ali je res profit nadnaravna sila, ki se ji lahko samo podreja? Tisti, ki več delajo, naj imajo več, toda nismo za take odnose, v katerih naj bo tovarna tovarni volk. Ali niso zelo dvomljivi zakoni profita, povrh vsega še skazeni zaradi gospodarskih odločitev države, ko se v njihovem imenu postavlja v zadnji plan razvoj vrste osnovnih industrijskih in surovinskih panog?

— delitev po delu sicer res nosi v sebi tudi socialne razlike, toda socialnih razlik, ki ne izvirajo iz dela in se zanje nismo družbeno dogovorili, ne razumemo in zato jih ne sprejemamo;

— ali je dovoljeno državni upravi in sodstvu, ki sta naši delavski instituciji, da namesto zagotavljanja zakonitosti presojata, kdaj je v »splošnem interesu« podjetja in zaradi neustreznih rešitev v gospodarskem sistemu dovoljeno kršiti zakone?

— kaj imajo za bregom nosilci bolj ali manj prikritih idej, naj se ZK ne angažira v političnih organizacijah in samoupravnih organizacijah, če pa je prav tu zagotovljena vodilna vloga delavskega razreda? V čigavem interesu je potiskanje ZK na rob družbenih dogajanj, če pa sami mislimo prav nasprotno?

(Nadaljevanje na 2. strani)

Na 8. kongresu ZSS so zastopali delavce s področja občine Žalec Janez Ahačič, Anica Kralj, Jože Šabjan in Ivan Zorenč. Kongresa se je udeležil tudi predsednik Občinskega sindikalnega sveta Žalec Venko Šatler.

(Nadaljevanje s 1. strani)

Pa še tole zavezo sprejemamo: v uresničevanju svoje ustavne funkcije v kadrovske politiki v sindikatih organizirani delavci ne bomo podprli nobenega kandidata za katerokoli vodilno funkcijo v organizaciji združenega dela, v samoupravnih in drugih organih ali organizacijah, ki se ne bi v celoti zavzemal za uresničevanje ustave in sklepov tega kongresa. Še več! Nihče, ki je v praksi proti tej usmeritvi ali ki je ne uresničuje, ne bo mogel ostati na svojem položaju. Zadnji čas je namreč, da tudi z odločnim stališčem in akcijo sindikatov napravimo konec vsem slepomišljenjem o uresničevanju interesov delavskega razreda. Kdor jih noče uresničevati, naj gre na tako delo,

no organizacijo in banko ali trgovino, je potreben, saj pomeni vračanje odtujene akumulacije v delovno organizacijo. Toda, če bomo dopustili, da se »vrnjena sredstva«¹ poslej odtujujejo na ravni organizacije združenega dela, bomo spet ostali na pol poti.

Precej je takih organizacij, v katerih delavci v temeljnih organizacijah po določenih sporazuma razpolagajo le z osnovnimi sredstvi vnaprej odtujeno in združeno amortizacijo v celoti. Delavec v TOZD v vseh teh primerih za zdaj upravlja le s klavdivom, ki mu ga niso izpulili iz rok. Dva dokaza poslušamo za utemeljitev koncentracij skoraj vseh sredstev: prvi je, da so delavci so-

48 % amortizacije, 34 % poslovnih sredstev in 16 % dohodka. Očitno je potencialna moč združenih že zdaj velika. Vendar ugotavljamo, da je za zdaj še velika razlika med potencialnimi možnostmi in med dejansko stopnjo združevanja dela in sredstev.

Ustavno načelo je, da delavčev osebni dohodek mora biti odvisen od prispevka, ki ga je dal s svojim minulim delom.

Prav tako se izražajo v praviči odločanja o sredstvih za skupno porabo, kakor tudi v uporabi teh sredstev, pri čemer se del porablja na temelju minulega dela (pravica do nezmanjšanega osebnega dohodka v primeru upadajočih delovnih zmogljivosti, pravica do stanovanja itd.), drugi del pa se porablja skozi razne oblike solidarnosti in vzajemnosti (socialni korektivi). Danes je v praksi mnogo poenostavljanj in mnogo iskanj. Prav zaradi tega se bomo morali vztrajno zavzemati, da praktične rešitve ne bodo vodile k razvređenju družbeno-ekonomskega smisla minulega dela.

Na teh osnovah zgrajeni samoupravni odnosi pri razporejanju dohodka med drugim omogočajo polno uveljavitev pobud za nastajanje stimulativnih sistemov nagrajevanja po delu v temeljnih organizacijah združenega dela. Tudi to je pot za preseganje sedanjega stanja na tem področju.

Med javno razpravo o kongresnih dokumentih so od vsepovsod sporočali podporo usmeritvi v teh dokumentih, razen tega pa je nad 300 osnovnih organizacij sindikata poslalo več kot 500 predlogov ali pripomb, ki smo jih do največje mere upoštevali v dopoljenih osnutkih. Iz mnogih osnovnih sindikalnih organizacij so tudi sporočili: »Dobri so ti sklepi, toda nikar ne dopustite, da bi ostali zgolj na pipirju!«

Članstvo je nadalje tudi tokrat ponovno potrdilo, da želi svoj sindikat v konkretni akciji. Čim bolj so sklepi konkretni in drugim življenjskim delovnim samoupravnim in drugim življenjskim problemom delavcev, tem bolj so jih razumeli in tem bolj podprli. To je prav gotovo tudi napotek kongresu, zlasti pa še napotek za delovanje po kongresu, saj samo s konkretnimi akcijami lahko spreminjamo stanje in uresničujemo delavske interese.

Dokumenti 8. kongresa Zveze sindikatov Slovenije pomenijo neposredno uresničevanje nove ustave. Ko se je delavski razred Slovenije, organiziran v sindikatih, množično in enotno opredelil zanj, se je s tem ponovno, kot vedno doslej, opredelil za naslednjo uresničevanje politike, ki jo tako uspešno vodi Zveza komunistov s tovarišem Titom na čelu.

Predsednik ZSS Janez Barborič čestita Francu Leskošku-Luki ob podelitvi zlatega znaka sindikatov Slovenije, ki ga je Luka prejel kot priznanje za revolucionarne zasluge v boju za uresničevanje interesov delavskega razreda. Zlati znak sta prejela tudi Miha Marinko in Ivan Maček-Matija; bila sta odsotna zaradi bolezni.

kjer delavcev vsaj ovirati ne bo mogel, če jim že noče pomagati! Nobena tako imenovana poslovna uspešnost ga pri tem ne bo mogla zaščititi.

SAMOUPRAVLJANJE V ZDRUŽENEM DELU

Polno uveljavljanje interesov in volje delavcev za nas ni samo vprašanje oblike, marveč in predvsem vprašanje vsebine. Dokler temeljne organizacije združenega dela ne bodo v položaju, da delavci v njih z dolžnostjo dobrega gospodarja ustvarjajo dohodek in ga zatem tudi delijo in združujejo, toliko časa ne bodo nosilci gospodarjenja in odločanja. Tu je vsako razpravljanje odveč in zato je tudi vsak kompromis, ki jih ponekod že sklepajo oziroma dopuščajo, naperjen proti razrednim interesom delavcev. Za medsebojne socialistične odnose v združenem delu je v bistvu presneto nepomembno, ali mu presežno delo odtuja država, banka, veletrgovina ali pa njegova lastna organizacija združenega dela. Naš, sicer nedokončan boj proti odtujanju dohodka, boj proti nenehnemu povečevanju družbenih obveznosti, ki bremene gospodarstvo, prizadevanja za nov odnos med delov-

glašali, in drugi, da s temi sredstvi tako ali tako upravljajo delegati TOZD.

V večini sporazumov so, na primer, napovedali, da bodo materialne odnose med TOZD, merila za ugotavljanje dohodka in za udeležbo v skupno doseženem dohodku določili v statutu delovne organizacije. Zdaj ugotavljamo, da tega niso uredili niti tu, ker urejanje teh bistvenih odnosov prepuščajo statutom temeljnih organizacij. In končno, v teh statutih napovedujejo, da bodo sprejeli o tem posebne sporazume ali pogodbe.

To sploh ni dopustno. V sporazumih so okvirno določili, da bo s statutom urejeno, o čem in kako odloča delavski svet delovne organizacije. Tu pa največkrat dobesedno prepisujejo določbe iz sporazuma. Ker gre za uresničevanje pravic in dolžnosti, so se zaprli v začaran krog, ki hočeš nočeš, prepušča odločitve »nekomu«. In ta je anonimen.

V sestavljene organizacije se je povežalo doslej 229 delovnih organizacij s 480 temeljnimi organizacijami, ki zaposlujejo skoraj 160 tisoč delavcev. V TOZD, ki se povezujejo, imamo 32 % vrednosti vseh osnovnih sredstev gospodarskih organizacij Slovenije,

Poslovni uspehi v 9 mesecih

Rezultati letošnjega devetmesečnega poslovanja so slabši kot lanskoletni. To nam kaže naslednja primerjava z zadnjimi leti:

(v milijonih din)	1973	1974	74 73
— celotni dohodek	648,2	858,7	132
— porabljena sredstva	573,3	769,7	134
— dohodek	74,8	89	119
— pogodbene obveznosti	11,2	13,2	117
— zakonske obveznosti	5,3	12,6	238
— osebni dohodki	43,9	52,6	120
— ostanek dohodka	14,4	10,6	74
družbeni proizvod (AM + DO)	95,8	112,7	118

Poslovni stroški rastejo hitreje (34 % večji) kot celotni dohodek (32 % večji); zaradi tega počasneje raste dohodek (le 19 % večji).

Počasnejša rast dohodka nastopa zaradi zastajanja dohodka v kmetijskih TOZD in deloma v Mesnini, Mlekarni in Združenih hladilnici. Zastoj v kmetijskih TOZD je nastal zaradi hitre rasti stroškov, zlasti reprodukcijskega materiala. V določeni meri je to stanje tudi posledica tega, da cene žvil zastajajo v rasti z drugim potrošnim blagom. Pridelovalci žit so sicer letos s popravkom cen dobili veliko denarja, toda živinoreja, ki pri nas prevladuje, pa je v slabšem položaju kot lani.

V delitvi družbenega proizvoda najhitreje naraščajo prispevki družbeni skupnosti (za 36 %), nato sredstva delovne skupnosti (neto OD za 24 %); oboje na račun zmanjšanja podjetniške akumulacije (za 3 % manjša). Lani je največji del ustvarjenega družbenega proizvoda ostal za podjetniško akumulacijo, letos pa je največji del dobila družbena skupnost.

Uspehi poslovanja posameznih TOZD so različni:

TOZD	Celotni dohodek 000 din	74:73	Dohodek 000 din	74:73	Ostanek dohodka 000 din	74:73	Delov. ure 74:73
KZ	24.606	133	8.936	102	866	44	92
KŠ	71.451	131	6.217	106	347	29	94
KR	5.758	103	1.802	57	371	84	79
SM	2.805	88	1.200	91	253	167	84
VR	9.518	131	3.884	153	638	532	99
KO	99.714	115	4.528	121	459	52	97
ME	232.007	127	17.436	114	1.322	—	104
ML	75.902	128	6.681	119	890	60	106
HM	142.420	280	3.991	237	545	60	130
MK	42.397	149	1.897	165	579	127	113
ST	29.512	146	8.056	133	2.662	115	110
GR	8.063	128	3.087	187	369	—	111
GS	13.641	113	3.910	134	976	152	97
ZH	9.605	125	2.117	110	1.295	86	144
SS	91.276	87	14.350	116	1.704	72	93

V večini TOZD narašča celotni dohodek; zaostaja v KR, SM, KO in GS. V HM se je povečal prekomerno zaradi prehoda uvoznega odd. iz sestava Skupnih služb, kjer se je zato celotni dohodek ustrezno zmanjšal. Letošnja letina hmelja in sadja ni še prodana oziroma prevzeta in zato ni vključena v celotni dohodek.

V kmetijstvu smo imeli razen pri hmelju povsod dobro letino. Proizvodnja in odkup mleka sta izpod plana in le 2 % večja od lani; isto velja tudi za pitano govedo, ki je 5 % večje od lani. Letošnji težak položaj pri prodaji mesa je že vplival na zmanjšanje obsega pitanja pri kmetih; to kaže tudi povečan odkup telet. Odkup prašičev je sicer 40 % večji od lani, toda zaradi kasnitve gradnje pitališča pri kooperantih zelo zaostaja za planom. Nekoliko presehamo plan pri pitanju piščancev (51 % več kot lani). Toda zastoj v cenah živine zmanjšuje dohodek.

Poljščine so dobro obrodile, razen hmelja. Hmelja bomo pridelali skoraj 10 % manj kot lani, zaradi neugodnih vremenskih razmer. To se bo močno poznalo konec leta pri dohodku kmetijskih TOZD.

Pri sadju je pridelek rekorden. Zaradi slabega vremena med obiranjem bo kvaliteta slabša in večji stroški, cene pa so ostale na lanski ravni.

Promet v trgovinah kmetijske preskrbe je sicer 5 % večji od lani.

Klavnica uspešno povečuje obseg proizvodnje. Odkup živine je 33 % večji in presega plan. Prodaja mesa je sicer 10 % večja, vendar pod planom, prodaja mesnih izdelkov je 12 % večja in nad planom. Tako da bodo Mesnine plan izpolnile. Zaradi visokih odkupnih cen živine glede na cene mesa, pa je rezultat poslovanja slabši!

Mlekarna bo dosegla plan odkupa mleka, ki je 8 % večji od lanskega. Izredno narašča prodaja jogurta, zastaja pa prodaja konzumnega mleka.

Mešalnica krmil je spet pod planom, čeprav povečuje proizvodnjo za 11 %.

Hmezad ima težave zaradi nizke marže pri izvozu in nizkih prodajnih cen (v dinarjih), kot tudi v proizvodnji hmelja. Zadnja sprememba deviznih tečajev bo le rahlo izboljšala položaj. V prodaji strojev stroški naraščajo, pa tudi vse težje se prodajajo v zadnjem času.

Prodaja jabolk iz hladilnice poteka bolje kot lani, kar je posledica zmernosti v prodajnih cenah.

Strojna dosega plan v buldožerskih delih; tudi proizvodnja kmetijskih strojev narašča (za 24 %), upada pa dejavnost v mehanični delavnici (za 14 % manj).

V Gostinstvu se sicer obseg proizvodnje zmanjšuje, promet s pijaçami pa zastaja.

Gradbeništvo povečuje obseg del in postopno sanira svoje poslovanje.

Povprečni mesečni osebni dohodek je 28 % večji od lanskega in znaša 2.427 din. Kljub temu da je ta mesečni OD nižji od povprečnega v slovenskih kmetijskih podjetjih, pa smo zaradi zastajanja rasti dohodka prekoračili po sporazumu dovoljeno vsoto za osebne dohodke za 3%! Ta položaj terja od celotne delovne skupnosti, da do konca leta vložijo največje napore, da hitreje povečamo dohodek in uskladimo našo delitev dohodka z merili samoupravnega sporazuma!

Investicijske naložbe v 9 mesecih znašajo 40,3 milijona in so 28 % večje od lanskih. Vendar smo s tem dosegli le 39 % letnega plana. Investicije zaostajajo predvsem zato, ker so bili bančni krediti odobreni šele septembra in oktobra. Za planom zlasti zaostajajo naložbe v KŠ, KR in KO.

Podobno je stanje tudi pri naložbah kmetov zaradi pozne odobritve posojil. Vendar pa moramo reči, da so si kmetje pomagali sami in niso čakali odobritve bančnih posojil, tako da gradnja hlevov ni v tolikem zaostanku.

Hranilne vloge so močno narasle za 46 % in znašajo 36,4 milijona din. Še bolj pa so se povečala posojila kmetom (za 76 %) in znašajo (skupno z bančnimi sredstvi) že 44,4 milijona din. V. K.

Iz drevesnice Mirošan so največ sadik prodali na veliko. Seveda prodajajo tudi vrtničarjem, ki bodo, če bo december lep, drevesca še lahko sadili pred zimo.

Decembra na volitve!

DELAVCI V TOZD IN DELOVNIH SKUPNOSTIH BOMO VOLILI 5. DECEMBRA, V KRAJEVNIH SKUPNOSTIH PA 8. DECEMBRA.

Tako bomo v prvih dneh decembra na neposrednih volitvah volili delegate oziroma delegacije za skupščine samoupravnih interesnih skupnosti, ki bodo enakopravno odločale s pristojnimi zbori skupščin družbenopolitičnih skupnosti.

V TOZD in drugih delovnih skupnostih bomo volili delegate 5. decembra za skupščine naslednjih samoupravnih skupnosti:

1. Samoupravna interesna skupnost za vzgojo in izobraževanje,
2. Samoupravna zdravstvena interesna skupnost,
3. Samoupravna interesna skupnost socialnega varstva,
4. Samoupravna interesna skupnost za kulturo,
5. Samoupravna interesna skupnost otroškega varstva,
6. Samoupravna telesno kulturna interesna skupnost,
7. Samoupravna interesna skupnost za raziskovalno dejavnost,
8. Samoupravna interesna skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja,
9. Samoupravna interesna skupnost za zaposlovanje.

V krajevnih skupnostih pa bomo 8. decembra volili delegate za skupščine naslednjih samoupravnih skupnosti:

1. Samoupravna interesna skupnost za vzgojo in izobraževanje,
2. Samoupravna zdravstvena interesna skupnost,
3. Samoupravna interesna skupnost socialnega skrbstva,
4. Samoupravna kulturna interesna skupnost,
5. Samoupravna interesna skupnost otroškega varstva,
6. Samoupravna interesna skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja,
7. Samoupravna telesno kulturna interesna skupnost,

Ko bodo konec leta te skupnosti konstituirane, bomo s tem dejanjem začeli uresničevati ustavno določilo, da imajo kmetijski delavci in kmetje prav tako kot vsi delovni ljudje pravico in dolžnost odločati o vseh poglavitnih zadevah teh področij družbenega življenja.

Vy

Upravni odbor hranilnice in posojilnice je imel na svetovni dan varčevanja sejo. Pregledali so poslovanje in stanje HIP ob tridesetletju, obravnavali najete in dane kredite ter počastili sam dan varčevanja z geslom: vlagaj in hrani, da boš kreditno sposoben.

Kmetijstvo v letu 1975

Omejitve pri najemanju kreditov — seja izvršnega odbora Ljubljanske banke, razgovor s predsedniki izvršilnih odborov podružnic.

Ker je bilo potrebno tudi v kreditni politiki bank upoštevati sklepe 4. seje predsedstva CK ZKJ, so v ukrepih za uresničevanje poslovne politike za leto 1975, predlagane posebne omejitve kreditiranja. Na osnovi združevanja je za kmetijstvo predviden enak delež kot v letu 1974, kar pomeni zaradi znanih posledic podražitev do 25 % zmanjšanje obsega. Vztrajanje na tistem delu sklepov predsedstva ZKJ, ki govori o

položaju kmetijstva in večletni sporazum o sodelovanju bank pri kreditiranju kmetijstva so povzročili, da se pogojno, v kolikor bo tudi poraba že odobrenih sredstev tekoča, poveča delež za kmetijske investicije za 23 % v primerjavi z letom 1974. Za vse namene (kreditni na manj razvitih območjih, kreditiranje vključevanja rezultatov raziskovalnih del v proizvodnjo, kreditiranje objektov infrastrukture, kreditiranje objektov širšega družbenega pomena in za kreditiranje kmetijstva) se denarna vsota združenih sredstev za uporabo v letu 1975 znižuje od 302 na 170 milijonov din.

SEDAJ JE ZADNJI ČAS ZA UGODEN NAKUP PLEMENSKE ŽIVINE

Trenutna kriza v živinoreji, ki se je pojavila v letošnjem letu, je povzročila med živinorejci, na srečo ne med vsemi, nekaj preplaha. Vendar se je kmalu pokazalo, da situacija ni tako črna, kot je izgledala na prvi pogled; to so potrdile tudi podrobnejše analize predvsem v proizvodnji mesa.

Vendar pa takšne in podobne stvari, ki nenadno pridejo in presenetijo ljudi, posebno tiste, ki niso dovolj podjetni, iznajdljivi in se zlahka predajo paniki, zapustijo prav zanje neprijetne posledice. Ob trenutni situaciji vidi-jo to krizo kot nekaj dokončnega, vržejo puško v koruzo, kot pravimo, in čakajo boljših časov. In ravno to je narobe.

Počakati je vsekakor treba, vendar je razlika v tem, kako pripravljani čakamo in dočakamo drugo spremembo, to je spremembo na boljše. V živinoreji, bolj točno predvsem v govedoreji zahteva obnova črede svoj čas in se čez noč ne da ničesar napraviti. Takorekoč čez noč je možno govedorejo likvidirati, toda ponovna obnova je predvsem drug in ponavadi drag problem.

Vzemimo na primer dva rejca, ki sta se v krizi znašla v takšni situaciji, ki smo jo pred kratkim doživeli. Eden je obupal in zreduciral čredo na minimum, drugi previdnejši, potrpežljivejši in seveda tudi pametnejši je ubral ravno nasprotno pot. Prvi bo od svojega početja potegnil kratkotrajno korist — če to sploh lahko imenujemo korist. Prodaja ži-

ganj truda in naporov in sklenil, da jih ne proda za vsako ceno. Se več! Z ozirom na trenutno situacijo, večje ponudbe in nižjih cen je nakupil in privezal še več živine v skladu s svojimi možnostmi krmske baze dobro vedoč, da bo čez gotov čas nastopila nova kriza, takrat — pomanjkanje živine, ki pa ne bo zadela več nje, ampak še enkrat tistega, ki je ravnal drugače kot on.

Tisti prvi, ki je hitel z razprodajo, bo moral hiteti sedaj z nakupom, ker živine ne bo, pa še vsak dan dražja bo. Vendar tudi v tej svoji tekmi s časom ne bo ujel pravega trenutka, ker živina rabi svoj čas za rast in razvoj. In kaj, če ga ujame ponovno še ena kriza v tem času? Nič ni danes na svetu nemogočega! Ze v normalnih pogojih se v svetu na zimo vedno pojavljajo viški živine, na pomlad in poletje pa je že povpraševanje po njej. V naši situaciji bo to še verjetno bolj poudarjeno. Zato bi bilo prav, da se že sedaj pametni rejci, v kolikor se že niso, pridružijo onemu drugemu, ki smo ju primerjali med seboj.

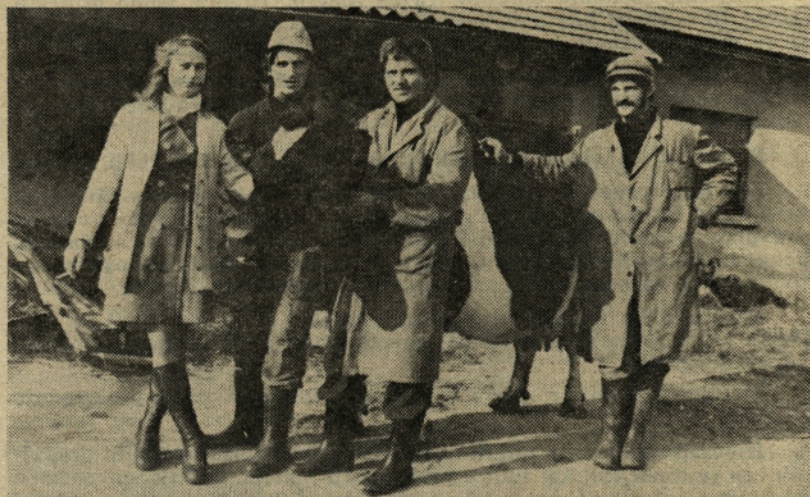
Z ozirom na perspektivni plan bo potrebno v prihodnjih letih precej povečati tržno proizvodnjo mleka in mesa. Zato bodo seveda potrebne tudi primerne kapacitete živine in hlevov. Zamenjava, oziroma nakup čistopasemskih plemenskih telic je v teh letih planirana v kooperaciji med 250 in 500 komadov na leto, oziroma v skupnem številu 2000 komadov do leta 1980.

nosti naj poišče na domačem terenu res kvaliteten naraščaj, ki je na razpolago in ga direktno usmerja tja, kjer so potrebe.

Do pomladi pa bo potrebno izkoristiti vse možne nakupe kvalitetne plemenske živine, ker je to zadnji ugoden čas za nakupe,

tako z ozirom na možnost izbire, kot tudi z ozirom na trenutno stanje cen, za katere pa lahko pričakujemo, da bodo začele hitro rasti.

Torej pohitimo in se ravnajmo po načelu: »Kuj železo, dokler je vroče!«

Vsi, ki imajo opraviti z živino v Vrbju, so ponosni na kravo Majo, ki je dala v tretji laktaciji 10.500 l mleka.

Uvodne misli ob objavi osnutka internega pravilnika o varstvu pri delu

IZVAJANJE VARSTVA PRI DELU V PODJETJU OZIROMA NJEGOVO DOSEGANJE NI NITI ENOSTAVNO, KAR PA NI OPRAVIČILO ZA DEJSTVO, DA JE VARSTVO PRI DELU V NAŠIH RAZMERAH SLABO IN NA NIZKI STOPNJI, PA ČEPRAV LAHKO ZA TAKŠNO STANJE NAJDEMO OBILICO TAKO OPRAVIČLJIVIH KOT NEOPRAVIČLJIVIH VZROKOV.

Spoznanje, da varnost vpliva na učinkovitost dela in na nič koliko ostalih neposrednih in posrednih činiteljev proizvodnje, si počasi utira pot v našo miselnost, zlasti ob samoupravnih ekonomsko-druženih premikih v gospodarstvu. Potrebe za izvajanje takšnega varstva pri delu, ki bi lahko prispevalo k zvišanju stopnje varnosti pri delu je narekovala potreba po izdelavi in izdaji novih sodobnejših in hkrati družbeno ustrežnejših uzane s tega področja.

Dosedanji pravilnik o varstvu pri delu, ki ga je sprejel DS na seji 22. 9. 1967, leta, sicer v osnovi še ustreza v smislu pasivnega varstva in nekaterim določilom novega zakona o varstvu pri delu, vendar je kot praktični priročnik in ustrejni interni akt iz tega področja skoraj neprimeren za vsakdanjo uporabo, posebno še:

— ker so po sprejetju pravilnika izšli številni zakoni izdani na podlagi ustavnih sprememb, ki bolj ali manj na novo urejajo samoupravne medsebojne odnose tudi s tega področja;

— ker se je obseg in dejavnost bistveno razširila;

— ker so se spremenili in na novo osnovali tehnološki postopki ter organizacija dela z uporabo novih in sodobnih delovnih sredstev in metod;

— ker so se bistveno spremenili družbeni in proizvodni odnosi v in izven podjetja.

Vse to je narekovalo službi za varstvo pri delu, da izdela nov samoupravni akt s tega področja. Osnutek pravilnika je izdelan in dopolnjen na osnovi potrebe tako, da v splošnem delu obravnava samo podjetniške zadeve in splošne obveznosti do varstva pri delu.

Posebna določila in obveznosti pa bodo obdelale TOZD vsaka zase za svojo vrsto dejavnosti.

Podjetje glede na naše razmere in potrebe v samoupravnem sporazumu normalno samo temeljne naloge in obveznosti glede varstva pri delu, v osnutku pravilnika pa urejamo poleg tehničnih normativov tudi organizacijo in delo službe varstva pri delu, kar je določeno zlasti v:

— načinu organiziranja varstva pri delu, posebno pa v nalogah tistih, ki skrbijo za varstvene ukrepe, organizacijo in delovno področje ter pravice službe varstva pri delu;

— obveznosti ljudi na delu, nalogah in odgovornosti vodilnih ljudi, organizaciji in načinu notranje kontrole ter pravice tistih, ki to kontrolo opravljajo;

— odnosih in načinih sodelovanja strokovnih služb do službe varstva pri delu, ki lahko pospešujejo to varstvo, zlasti razvojno-tehnične in tehnološke službe, kadrovske službe in službami za vzdrževanje ter drugimi, ki lahko glede na naravo njihovega de-

(Dalje na 5. strani)

Zlata koruza je bogato obrodila. Toda vse kaže, da bo zaradi poplav in deževja po spravilu res zlata.

vino po trenutno nizki ceni, ki je v tej krizi bila pač posledica trenutne situacije, na tujem in domačem trgu, ki so jo pa še slabšali on sam in njemu podobni. Večja ponudba ob že tako obstoječem zastoju prodaje bo imela zanj za posledico nižje cene in s tem negativno bilanco z ozirom na njegova prejšnja začetna investicijska vlaganja v živino in hlev.

Drugi je gledal nekoliko naprej. Pravilno je ocenil vrednost svojih dosedanjih finančnih vla-

Nakup bo terjal predvsem kvalitetne vire nabave in pa seveda potrebne kredite pri zadružnih enotah, ki bodo omogočili predvsem rejcem iz preusmerjenih kmetij nabavo potrebne plemenske živine.

Dosledno bo potrebno zaostriiti kontrolo nad prodajo živine, ki jo oddajajo v zakol, kajti tudi med to živino se velikokrat najdejo živali, ki absolutno ne bi smele pod nož. Posebno v času dirk za mesom bo ta kontrola zelo potrebna. Služba kontrole proizvod-

(Nadaljevanje s 4. strani)
la pripomorejo k uspešnem izva-
janju varstva pri delu;

— načinu in postopku, kako de-
lavce seznanjati z delovnimi po-
goji in nevarnostmi, ki so pove-
zane z delovnim mestom oziroma
delom ob nastopu dela ali ob pre-
mestitvi na drugo delovno me-
sto, ter kako jih vzgajati in po-
učevati o tvarini varstva pri delu
oziroma kako preverjati in raz-
širjati znanje iz te tvarine med
zaposlitvijo ter poleg drugih do-
ločil še:

— način uresničevanja obvez-
nosti do organov, ki nadzorujejo
spoštovanje predpisov o varstvu
pri delu, način ugotavljanja, pri-
javljanja in evidentiranja po-
škodb na delu in obolenj v zvezi
z delom ter način izvajanja pred-
pisov o preiskovanju težjih delov-
nih nezgod itd.

Strukturna zgradba osnutka
pravilnika o varstvu pri delu:

Osnutek je zgrajen iz VII po-
glavij, in sicer:

I. Uvodne določbe.

II. Vrste varstvenih ukrepov in
način njihovega izvajanja. V tem

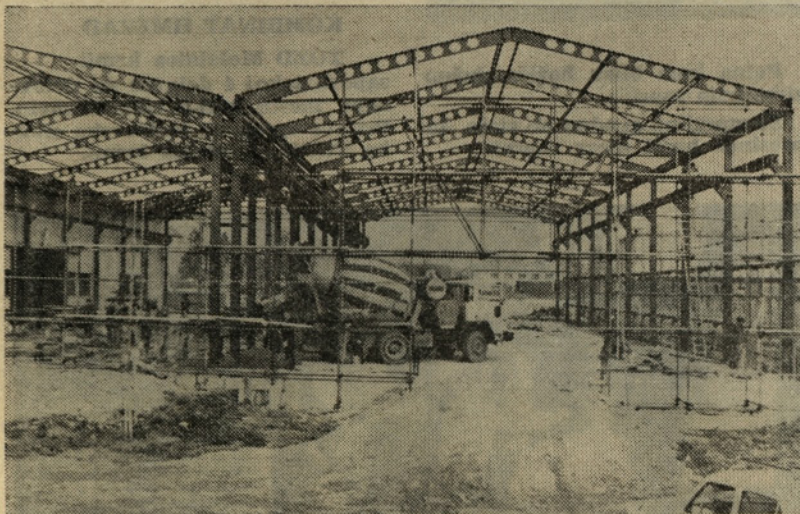
delovnih priprav, naprav ter de-
lovnih prostorov in mest. V zvezi
z določili akta o sistemizaciji so
v tem delu obdelane podrobnosti
zdravniških pregledov.

Pravice, dolžnosti in odgovor-
nosti organov upravljanja, vodil-
nih, vodstvenih ter strokovnih in
drugih delavcev, kakor tudi ob-
veznosti strokovnih služb do od-
nosa z varstvom pri delu so o-
bravnane v IV. poglavju.

V. poglavje osnutka pravilnika
je namenjeno določilom o delov-
nem področju, sodelovanju, stro-
kovnosti, pravicah, dolžnostih,
kakor tudi organizaciji službe
varstva pri delu.

VI. del osnutka podrobneje o-
bravnava splošno tehnično var-
stvo normativov in ukrepov ome-
njenih v II. poglavju osnutka. Ta-
ko obravnava oziroma določa od-
nosa v zvezi z varstvom pri delu
od lokacije in izgradnje proizvo-
dnih objektov, prek proizvodnih
postopkov, uporabe delovnih
sredstev, opreme in orodja do nji-
hovega vzdrževanja.

V zadnjem tj. VII. poglavju so
kot sestavni deli pravilnika nani-

Samo ena hala je za montažo velikih strojev mnogo premajhna. Strojna
sedaj dograjuje še eno veliko halo v upanju, da bo še pred snegom pod
streho.

poglavju so določeni splošni nor-
mativi za gradnjo in opremo ob-
jektov, namestitvev in opremo ob-
jektov, namestitvev in oprema de-
lovnih naprav in priprav, gibanje
ljudi na delu in notranji
transport; obravnava ropot ter vi-
bracije, zdravstvene pogoje dela
in zvezi s tem tudi sredstva in o-
premo za osebno varstvo. Poseb-
na pomembnost je podana delu
s povečano nevarnostjo in ukrepi
v zvezi z delovnimi pogoji.

III. Dejavnost v zvezi z var-
stvom pri delu. To poglavje po-
drobneje obravnava zakonito ob-
vezo organizacije do poučevanja,
izobraževanja in vzgoje delavcev
za varnejše delo. Novost tega dela
je o obveznem uvajanju v delo,
zlasti začetnikov. V posebnem
delu tega poglavja pa so obrav-
navane obveznosti do inšpekcijs-
kih organov in preizkuševanje

zani skupni sezname sredstev za
osebno varstvo, sanitetnega mate-
riala, program poučevanja, kar-
ton urejanja v delo začetnikov in
drugo. Slednji je novost novega
zakona, kakor našega pravilnika
s tega področja.

Objavljeno besedilo osnutka je
sicer že bilo dano trikrat v raz-
pravo komisijam za varstvo pri
delu po TOZD, kakor pri skup-
nem odboru za medsebojna raz-
merja delavcev. Razen nekaterih
nebitvenih pripomb, osnutek
pravilnika ni bil korigiran.

Pričakovati je, da bo vsebinski
poudarek osebne odgovornosti za
izvajanje varstva pri delu in o-
stala stališča določb osnutka moč-
neje in učinkoviteje spodbudila
vse za varnejše delo zainteresira-
ne dejavnike.

Za službo varstva pri delu
Janko Zupanek

NOVA TOZD NAŠEGA PODJETJA

Delavci TOK v Ilirski Bistrici
so na referedumu z 79,7 odstotno
večino odločili izločitev Mlekarne
iz svojega sestava in nje priklju-
čitev h KZ »4. junij« Ilirska Bi-

strica. Tako je padla zadnja ovira
za uspešno ustanovitev naše nove
TOZD »Kmetijstvo Ilirska Bistri-
ca«.

IZ ZGODOVINE REVOLUCIJE

2. XII. 1962 — Predsednik Tito je bil s sodelavci v ZSSR od
2. do 22. decembra.

5. XII. 1946 — Ljudska skupščina je sprejela zakon o nacio-
nalizaciji gospodarskih podjetij, ki je zajel 42 gospodarskih pa-
nog (vso industrijo, transport in velika trgovska podjetja).

10. XII. 1920 — V Beogradu je bila seja centralnega partij-
skega sveta v zvezi z »manifestom opozicije«. Sklenjeno je bilo,
da podpisnike tega manifesta izključijo iz KPJ.

14. XII. 1936 — V Vevčah se je začela stavka papirničarjev,
ki je trajala do 3. marca 1937. To je bila ena najdaljših stavk v
zgodovini slovenskega delavskega gibanja.

19. XII. 1948 — V Skopju se je začel petdnevni I. kongres
KP Makedonije.

22. XII. 1920 — V Bosni začelo stavkati okoli 500 rudarjev
zaradi nespoštovanja sporazuma o višini mezd.

23. XII. 1944 — V Trstu je bil formiran skupni mestni ko-
mite KP Slovenije in KP Italije.

30. XII. 1942 — V vasi Drniči pri Bos. Petrovcu je izšla prva
vojna številka glasila AFŽ »Žena danes«.

31. XII. 1940 — Začela se je dvodnevna II. konferenca KP
Slovenije. Navzočih je bilo 45 delegatov in med njimi tudi tov.
Tito.

VISOK OBISK IZ ZSSR

Pred mesecem so obiskali v
spremstvu predstavnikov Ge-
nexa in Emone SIP Sempeter, In-
štitut za hmeljarstvo, Minervo in
naš kombinat predstavniki mi-
nistrstva za gradnjo strojev in
opreme za živinorejo in pridelo-
vanje ZSSR.

J. N. Pisarjev — prvi namest-
nik ministrstva, V. D. Tkac, di-
rektor inštituta za mehanizacijo

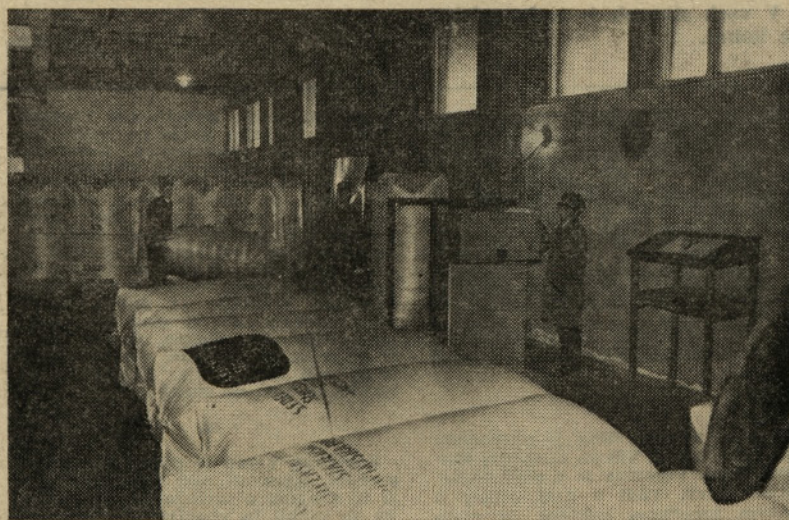
živinorejskih farm, B. I. Galvan,
glavni konstruktor in N. N. Melj-
nikov, namestnik načelnika teh-
nične uprave ministrstva so se pri
nas zanimali za hmeljarske stro-
je, ki jih izdeluje Strojna, si
ogledali skladišče hmelja, hme-
ljarski obrat v Petrovčah in far-
mo Podlog ter se zanimali za
hmeljarsko tehnologijo.

PIJMO VEČ MLEKA

Takole, ko prebiram razna čtiva, najdem kak članek, ob
njem pa se mi utrne misel. Naj povem, da v povprečju popije
vsak Irec 199 litrov mleka letno, Kanadčan 188 litrov, Grk 161,
Nizozemec 143, Italijan 152, Jugoslovan pa komaj 86 litrov.

Včasih, spominjam se, ste lahko v marsikateri gostilni dobili
skodelico vročega svežega mleka. Z leti so se navade spremenile
in opustile. Jih morda ne bi kazalo obnoviti? V vaseh s številni-
mi gostilnami bi morda le bila ena, ki bi poleg vabljenih reklam
za alkoholne pijače izobesila reklamo »Vsak dan sveže mleko!«
Gostilničar bi morda našel dodaten vir dohodkov, šoferji, popot-
niki pa zdravo okrepčilno pijačo.

Vy

V skladišču hmelja Hmezad pripravljajo hmelj za izvoz pod nadzor-
stvom člana Komisije za hmeljarstvo Slovenije inž. Antona Sedovška.

LICITACIJA

TOZD KMETIJSTVO ŽALEC RAZPISUJE LICITACIJO
LESENH ZIČNIC V PREBOLDU ZA ZADRUŽNIM DOMOM.
LICITACIJA BO DNE 12. 12. 1974 OB 12. URI NA SEDEŽU
DELOVNE ENOTE KMETIJSTVO I V LATKOVI VASI.

Na osnovi 4., 8. in 11. člena Zakona o varstvu pri delu (Uradni list SRS, št. 32/1974) upoštevajoč II. poglavje 5. točke Zakona o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu (Uradni list SFRJ, št. 22/1973) ter 29. člena samoupravnega sporazuma o združitvi dela in sredstev v podjetju HMEZAD, Zalec dne 28. 12. 1973 je delavski svet podjetja na svoji seji sprejel naslednji

PRAVILNIK O VARSTVU PRI DELU

(osnutek — prečiščeno besedilo)

1. člen

I. UVODNE DOLOČBE

V tem pravilniku o varstvu pri delu (v nadaljnjem besedilu pravilnik), se v skladu z zakonom, drugimi predpisi o varstvu pri delu in določili samoupravnega sporazuma o medsebojnih razmerjih delavcev, podrobneje urejajo razmere in naloge v zvezi z izvajanjem in upoštevanjem varstva pri delu, zlasti pa:

1. način organiziranja varstva pri delu;
2. naloge in odgovornost vodilnih in vodstvenih delavcev pri izvajanju in pospeševanju varstva pri delu v organizaciji združenega dela;
3. organizacijo, naloge in pravice ter način delovanja notranje kontrole v zvezi z varstvom pri delu;
4. organizacijo, delovno področje in pravice strokovne službe za varstvo pri delu;
5. naloge strokovnih in drugih služb v zvezi z varstvom pri delu;
6. postopke in način, kako se delavci in druge osebe na delu seznanjajo z delovnimi pogoji in nevarnostmi, ki so vezane z delovnim mestom in delom;
7. poučevanje, vzgajanje, uvajanje v delo in preverjanje znanja s področja varstva pri delu;
8. delovne priprave in naprave, ki morajo biti periodično preizkušene in način preizkušanja;
9. delovno mesto in delo, kjer je večja nevarnost za poškodbe in obolenja;
10. postopek v zvezi z nabavo, vzdrževanjem in uporabo sredstev in opreme za osebno varstvo, kakor tudi delovnih naprav in priprav na mehaniziran pogon;
11. program ukrepov za varstvo pri delu v zvezi s sanacijo stanja, dolgoročnih in kratkoročnih načrtov dela in razvoja organizacije združenega dela s področja varstva pri delu.
12. obveznosti do organov inšpekcije dela in do drugih organov.

2. člen

Pravice in dolžnosti po tem pravilniku imajo poleg delavcev podjetja tudi drugi delavci, ki opravljajo v podjetju kakršnokoli delo.

Če opravljajo delo v podjetju delavci iz drugih podjetij ali obratno, mora podjetje z ustreznimi varstvenimi ukrepi zagotoviti varnost delavcev, obenem pa poskrbeti, da njegovi delavci ne ogrožajo varnost drugih delavcev.

Naročnik del mora z izvajalci ali obratno, če podjetje nastopa kot izvajalec, s pismenim dogovorom določiti skupne varstvene ukrepe iz drugega odstavka tega člena in odgovorno osebo za njihovo izvajanje.

3. člen

Določbe tega sporazuma veljajo za vse organizacijske enote podjetja.

Za posamezne TOZD s specifičnimi tehnološkimi procesi proizvodnje ali dejavnosti, ali za dela s posameznimi delovnimi pripravami ali napravami, se predpišejo tudi posebni ustrezni tehniški strokovni ukrepi za varno delo. Ti ukrepi so določeni v pravilniku ali pravilih za varno delo v posamezni TOZD.

4. člen

Varstvo pri delu se v podjetju uresničuje in pospešuje z izvajanjem predpisanih obveznosti s tega področja tako, da se varstveni ukrepi upoštevajo organiziranju in programiranju produkcijskega in tehnološkega procesa in nasploh v programiranju poslovanja.

Delo v podjetju je treba vselej organizirati tako, da delavec s potrebno delovno sposobnostjo ob normalni pazljivosti lahko dela brez nevarnosti za svoje življenje in zdravje, za življenje in zdravje drugih delavcev v delovnem okolju in brez nevarnosti za delovna sredstva, s katerimi dela.

5. člen

Varstvo pri delu obsega ukrepe in sredstva ter dejavnosti, s katerimi se ustvarjajo varni delovni pogoji.

Varne delovne razmere se dosegajo s sodobnimi tehniškimi, organizacijskimi, zdravstvenimi, socialnimi in drugimi ukrepi, s katerimi se preprečujejo in odpravljajo vzroki poškodb in zdravstvenih okvar delavcev na delu v podjetju.

II. VRSTE VARSTVENIH UKREPOV IN NAČIN NJIHOVEGA IZVAJANJA

1. Splošni varstveni ukrepi

6. člen

Skladno s predpisi o varstvu pri delu obsegajo varstveni ukrepi splošne in posebne varstvene ukrepe, varstvene ukrepe v zvezi z delovnimi pogoji ter druge ukrepe, ki vplivajo na ustvarjanje varnih delovnih razmer v posameznih dejavnostih.

7. člen

Splošni varstveni ukrepi so določeni in se morajo izvajati na vseh delovnih mestih in delih, kakor tudi v predhodnem varstvu in zadevajo zlasti:

- a) gradbene objekte,
- b) delovne naprave in priprave ter njihovo lociranje,
- c) gibanje ljudi na delu in transportu,
- č) ropot in vibracijo,
- d) električni tok in škodljiva sevanja,
- e) nevarne in škodljive snovi,
- f) požarno varstvo in čuvanje imovine,
- g) zdravstvene pogoje pri delu in prvo pomoč,
- h) sredstva in opremo za osebno varstvo pri delu ter postopke v zvezi z nabavo, vzdrževanjem in uporabo teh sredstev in opreme.

a) Gradbeni objekti

8. člen

Pri določanju lokacije, razporejanju, gradnji ali rekonstrukciji gradbenega objekta ali delovnega prostora za potrebe podjetja se morajo upoštevati poleg predpisov o varstvu pri delu tudi posebni predpisi o požarnem varstvu, varstvu zraka, vode, pred onesnaženjem okolja in drugimi predpisi.

Za gradbene objekte oziroma delovne prostore iz prvega odstavka tega člena mora služba za izvedbo investicij podjetja ali TOZD pred vložitvijo

zahtevka za izdajo gradbenega oziroma uporabnega dovoljenja izposlovati pri službi za varstvo pri delu pri podjetju zagotovilo, da so upoštevani ukrepi in normativi po predpisih o varstvu pri delu za določeno dejavnost.

9. člen

Za gradbene objekte oziroma delovne prostore, ki so namenjeni tehnološkim in produkcijskim procesom, se ugotavlja s strokovno oceno posebnega zavoda za varstvo pri delu, če so bili ob projektiranju, gradnji ali rekonstrukciji upoštevani predpisani ukrepi in normativi o varstvu pri delu, za določene tehnološke produkcijske postopke.

Zahteva za strokovno oceno se vložijo na podlagi sprejetih ponudb pri tistem posebnem zavodu za varstvo pri delu, ki ponudi najugodnejše pogoje glede cene in roka strokovne storitve, če projektant ni poskrbel za strokovno oceno projekta.

10. člen

Za gradbene objekte oziroma delovne prostore, ki niso namenjeni produkcijskim in tehnološkim procesom in zanje po predpisih o varstvu pri delu ni potrebna strokovna ocena, mora služba varstva pri delu skupaj s tehnično, zdravstveno-sanitarno, oziroma s drugimi ustreznimi službami pred pričetkom gradnje ali rekonstrukcije, kakor tudi po dograditvi ali rekonstrukciji komisijsko ugotoviti, če so bili upoštevani ukrepi in normativi po predpisih o varstvu pri delu.

O ugotovitvah iz prvega odstavka tega člena izdelata služba varstva pri delu zapisnik, oziroma strokovno oceno, katero podpisajo vsi tisti, ki so opravili pregled.

Izvod zapisnika oziroma ocene iz drugega odstavka tega člena hrani služba varstva pri delu in uporabnik objekta, kot dokazno gradivo.

11. člen

Delovni prostori morajo biti vedno čisti in prezračeni.

Zdravju škodljivi prah, plini in pare se morajo odvajati neposredno ob viru nastanka.

12. člen

Delovni prostori in drugi pomožni prostori, kjer delavci delajo ali se zadržujejo v zvezi z delom, morajo biti v zimskem času primerno ogrevani.

Delavci, ki opravljajo delo zunaj delovnih prostorov ali v delovnih prostorih, ki jih zaradi tehnoloških postopkov ni mogoče ogrevati, jih je podjetje ali TOZD dolžno zavarovati pred mrazom oziroma temperaturnimi spremembami in drugimi škodljivimi vplivi z ustreznimi osebnimi varstvenimi sredstvi.

13. člen

Delovni prostori in posamezna delovna mesta morajo biti primerno razsvetljena z naravno ali umetno svetlobo. Svetila in prozorne dele okenskih površin je treba redno vzdrževati, da so čista in brezhibna, kot določajo splošna tehniška pravila.

14. člen

Pri uporabi gradbenega objekta oziroma delovnega prostora je vsaka organizacijska enota dolžna zagotoviti:

- potrebno vzdrževanje in popravila, zlasti podov, vrat, stopnišč, sten in stropov;
- da vsak delavec pazi na čistočo in red na svojem delovnem mestu in da odpadni material odlaga na za to določeno mesto;
- odstranjevanje škodljivih odpadkov in primerno zavarovanje takšnega mesta;
- odvajanje odplak in občasno kontrolo brezhibnosti delovanja vodovodnega omrežja in kanalizacije;
- vzdrževanje in delovanje ventilacijskih in čistilnih naprav za zrak;
- nadzorstvo in vzdrževanje sredstev za požarno varnost.

b) Delovne priprave in naprave

15. člen

Delovne priprave in naprave na mehaniziran pogon domače proizvodnje namenjene tehnološkim pro-

cesom, se lahko izdelujejo, nabavijo oziroma prodajo in uporabljajo samo, če so opremljene s predpisanim atestom.

Pred uvozom oziroma nakupom delovnih priprav in naprav je treba ugotoviti, če ustrezajo našim predpisanim varstvenim pogojem. Te pogoje strokovno komisijsko ugotavlja služba varstva pri delu ali poseben zavod za varstvo pri delu. Komisija izstavi o svojih ugotovitvah zapisnik in strokovno oceno.

Izvod zapisnika oziroma ocene iz drugega odstavka tega člena hrani služba varstva pri delu in uporabnik priprave oziroma naprave kot dokazno sredstvo.

16. člen

Delovne naprave in priprave se smejo uporabljati le, če so prostorsko locirane, postavljene, urejene in zavarovane tako, da pri normalni pazljivosti ne pomenijo nevarnosti za delavca, ki z njimi dela.

Vsaka varstvena naprava mora biti vdvana v delovno pripravo tako, da se ob kakršnikoli motnji avtomatično ali z najmanjšim naporom ustavi ali onemogoči dostop dela telesa v nevarno območje — cono; in tako, da sama ni vir nevarnosti.

17. člen

Z delovnimi pripravami in napravami smejo delati samo strokovno in varnostno usposobljeni delavci.

Delavci, ki se pripravljajo za delo z delovno pravico ali napravo, smejo delati samo pod strokovnim nadzorstvom.

18. člen

Pri delu z delovno pripravo, ki pomeni večjo nevarnost za poškodbe, je treba zagotoviti posebne varstvene naprave in obenem poskrbeti tudi za dodatne varstvene ukrepe.

Za delo s posameznimi delovnimi pripravami in napravami se lahko sprejmejo na predlog službe varstva pri delu posebna navodila za varno delo.

19. člen

Vzdrževanja, popravila in čiščenja delovnih priprav in naprav se smejo opravljati samo v času, ko delovna priprava miruje oziroma je pogon trikrat izključen in pod strokovnim vodstvom.

Kakršenkoli poseg v delovno območje stroja iz prvega odstavka tega člena je na izvoru zagona to označiti s standardnim obvestilom — opozorilom.

Pred pogonom delovne priprave ali naprave se je treba prepričati, če je ta v brezhibnem stanju in če ni v neposredni bližini oseba, ki bi jo lahko delujoča delovna priprava ali naprava poškodovala. Začetek obratovanja naprave ali priprave se alarmira z ustaljenimi znaki.

c) Gibanje ljudi na delu in transport materiala

20. člen

Poti, prehodi in druga mesta v delovnih prostorih oziroma stranskih prostorih in v prostorih, po katerih hodijo delavci ali se opravlja transport, morajo biti urejeni tako, da so delavci v gibanju in material pri transportu varni.

Delavci na delu se smejo gibati samo v okviru zahtev svojega delovnega mesta.

d) Ropot in vibracija

21. člen

Čezmeren ropot in vibracijo v delovnih prostorih in mestih je treba zmanjšati na najnižjo možno mero, v nobenem primeru pa ne sme čezmeren ropot presegati:

- 80 decibelov visoke frekvence oziroma
- 85 decibelov nizke frekvence.

22. člen

Na delovnih pripravah in mestih, pri katerih čezmernega ropota in vibracije ni mogoče omejiti, kot določa predhodni člen, je treba izvajati varstvene ukrepe, kot so: sprememba organizacije dela, tehnološkega postopka, zvočna izolacija, uporaba osebnih varstvenih sredstev in drugo.

23. člen

Na delovnih pripravah, ki povzročajo čezmerno vibracijo, je treba sedeže oziroma ročaje — držaje in ostala področja, ki so v neposrednem dotiku čutila delavca, preurediti tako, da se zmanjša učinek vibracije, če tega na izvoru ni mogoče odpraviti.

e) Električni tok in škodljiva sevanja

24. člen

Električne napeljave, postrojenja in naprave v delovnih prostorih ter na deloviščih morajo projektirati, vzdrževati ali uporabljati samo osebe z ustrežno strokovno izobrazbo.

Nestrokovnim delavcem je prepovedano vsako dotikanje, vključevanje ali poseg v električno omrežje elektro uporabnika ali menjavanje varovalk na električni napravi oziroma napeljavi.

Vključna nevarnost in komanda mesta je v smislu drugega odstavka tega člena označiti z opozorili in podnapisi.

25. člen

Škodljiva sevanja so na delovnih mestih oziroma delih, kjer se šteje, da so viri ultravijoličnih ali drugih sevanj.

Ukrepi zoper škodljivost teh sevanj so obdelani v splošnem tehniškem varstvu in v posebnem delu tega pravilnika.

f) Nevarne in škodljive snovi in požarna varnost

26. člen

Lahko vnetljive, eksplozivne, strupene in jedke snovi ter pesticide, je treba hraniti samo v ustreznih posodah in na varnih mestih, kjer morajo biti zaklenjena, označena s standardnim opozorilom in če je potrebno tudi pod nadzorom. Posebne zahteve za zato namensko uporabo prostora določa služba varstva pri delu pri podjetju.

27. člen

Za varstvo pred požarom se morajo urejati preventivni ukrepi za preprečevanje požara.

V ta namen podjetje urejuje varovanje življenj in premoženja pred požari in drugimi elementarnimi nevarnostmi s posebnim pravilnikom o požarnem redu v TOZD.

g) Zdravstveni pogoji na delu in prva pomoč

28. člen

Delavcem na delu morajo biti zagotovljeni primerni higienski in zdravstveni pogoji, ki se zagotavljajo zlasti tako:

- da je poskrbljeno za red in čistočo;
- da so urejene in vzdrževane sanitarne naprave, garderobe in jedilnice;
- da je poskrbljeno za pitno vodo in vodo za umivanje;
- da so delovna mesta in prostori primerno osvetljeni;
- da se ohranja predpisana čistoča zraka in primerna temperatura;
- da se na primeren način odstranjujejo odpadki in odplake.

29. člen

Ob nesreči pri delu morajo odgovorne vodje enot zagotoviti prvo pomoč in prevoz ponesrečenca do zdravstvene ustanove.

Omarice ali torbice prve pomoči morajo biti na vidnem in pristopnem mestu ter oskrbovane z ustreznim materialom za prvo pomoč. Za obnovu porabljenega sanitetnega materiala so dolžni poskrbeti vodje organizacijskih delovnih oziroma poslovnih enot. Kot ustrezen material iz prejšnjega odstavka tega člena je določen v posebnem delu tega pravilnika.

30. člen

Prvo pomoč praviloma lahko daje samo delavec, ki ima strokovni izpit za dajanje prve pomoči.

V smislu predhodnega člena tega sporazuma, mora vsak neposredno odgovorni vodja, kakor tudi najmanj 10 % od zaposlenih delavcev v organizacijski enoti in vodja posamezne skupine na delovišču, kakor tudi vsak traktorist in poklicni šofer, opraviti tečaj za nudenje prve pomoči.

h) Sredstva in oprema za osebno varstvo

31. člen

Delavci na delovnih mestih oziroma delih, kjer se nevarnosti in škodljivosti ne morejo odvrniti z drugimi varstvenimi ukrepi, morajo imeti na razpolago in uporabljati sredstva za osebno varstvo pri delu.

Za varstvo pred nenadnimi in občasnimi nevarnostmi mora biti delavcem na delu zagotovljena osebna varstvena oprema.

32. člen

Služba za varstvo pri delu izdelava sodelovanju z drugimi službami, zlasti s tehnično službo proizvodnih enot, seznam potrebnih sredstev in opreme za osebno varnost pri delu in ga predloži skupnemu odboru za medsebojna razmerja v potrditev.

S seznamom iz prejšnjega odstavka se določa, na katerih delovnih mestih oziroma delih in katera sredstva za osebno varnost, oziroma katera osebna varstvena oprema mora biti zagotovljena delavcem za odvratanje učinka posameznih vrst nevarnosti oziroma škodljivosti.

Seznam iz prvega odstavka tega člena je sestavni del posebnega dela tega pravilnika.

33. člen

Pravico in dolžnost uporabljati sredstva in opremo za osebno varstvo pridobi delavec z nastopom dela na takšnem delovnem mestu.

Neposredni vodja dela je dolžan skrbeti, da so delavci preskrbljeni s sredstvi in opremo za osebno varnost pri delu in da jih uporabljajo.

34. člen

Sredstva in opremo za osebno varnost pri delu je treba uporabljati namensko, uporabniki pa jih morajo vzdrževati v brezhibnem stanju, z njimi ravnati pazljivo in jih ne smejo zamenjavati z drugimi delavci.

35. člen

Delavec, ki pri delu ne uporablja predpisanih sredstev ali opreme za osebno varnost pri delu ali jo uporablja v nasprotju z določbami predhodnega člena, ne sme opravljati takega dela, ki takšne ukrepe zahteva.

36. člen

Sredstva in oprema za osebno varnost pri delu se nabavijo, če ustrezajo zahtevam dela, pogojem glede materiala, velikosti in oblike; določenim s predpisi o varstvu pri delu oziroma predpisom JUS.

Izpolnjevanje pogojev iz prejšnjega odstavka tega člena ugotavlja in potrjuje samo služba varstva pri delu podjetja.

37. člen

Sredstva in opremo za osebno varnost pri delu v zalogi je treba hraniti in vzdrževati tako, da je zagotovljena njihova namenska uporabnost. Pred uporabo je treba sredstva ali opremo očistiti in preizkusiti, če še ustreza svojemu namenu.

2. Delo in delovna mesta s povečano odgovornostjo

38. člen

V tem pravilniku so določena dela in delovna mesta, na katerih je nevarnost za poškodbe in zdravstvene okvare večja.

Za življenje posebno nevarna dela so tista, kjer že majhna sprememba delovnega okolja lahko povzroči neposredno nevarnost za življenje delavca na delu. Takšna delovna mesta v podjetju so:

- delo kurjačev parnih kotlov;
- delo obratnih električarjev;
- delo delavcev, ki opravljajo avtogensko ali električno varenje;
- delo mesarjev klavcev in razpolavljalcev živine;
- delo šoferjev pri vožnji;
- delo kovačev pri stalnem kovaškem delu;
- delo strojnikov — buldožerjev in nakladalcev;
- delo gozdnih delavcev pri podiranju in spravilu lesa;
- delo strojnikov v kompresorskih prostorih in napravah za ohlajevanje s strupenimi in zdravju škodljivimi plini;
- stalno dviganje in prenašanje nad 13 oziroma 25 kg težkih bremen;
- gonjenje — vodenje in oskrba goveje živine;
- dela na prosti višini nad 2 m;
- dela z gradbeno mehanizacijo.

39. člen

Zdravju škodljiva dela so tista, kjer zaradi škodljivih fizikalnih in kemičnih vplivov pride lahko do

poklicnih obolenj, zastrupitev in drugih obolenj v zvezi s takimi deli. Za ta dela oziroma delovna mesta so predpisane periodične meritve »FK« pogojev dela. Sem spadajo:

— dela delavcev, ki so zaposleni v hladilnicah (stalna nizka, visoka ali pogosto menjajoča temperatura okolja);

— dela delavcev, ki delajo neposredno s strupi, razkužili in umetnimi gnojili ali z drugimi agresivnimi snovmi;

— dela delavcev, zaposlenih v mlinu in mešalnici krmil;

— dela traktoristov, ki stalno delajo na obdelavi zemlje;

— stalno terensko delo geometra;

— stalno terensko delo strojnikov — buldožerjev, mehanikov terencev;

— stalna dela v ribogojništvu;

— dela pri oskrbi goveje živine v karanteni;

— gašenje ali raztres živega apna.

3. Posebni varstveni ukrepi

40. člen

Na delovnih mestih oziroma delih, ki se izvajajo v posebnih razmerah, zaradi katerih so delavci na delu izpostavljeni posebnim nevarnostim poškodb ali obolenj, se uporabljajo še posebni varstveni ukrepi, določeni v posebnem delu tega pravilnika.

4. Varstveni ukrepi v zvezi z delovnimi pogoji

41. člen

Za varovanje delavcev so skladno z zakoni v samoupravnem sporazumu o medsebojnih razmerjih delavcev oziroma drugih splošnih aktih določeni varstveni ukrepi v zvezi z delovnimi pogoji, ki zadevajo:

— delovni čas in počitek na določenih delovnih mestih;

— pogoje, ki jih mora izpolnjevati delavec za opravljanje določenega dela;

— nastanitve, prehrano in prevoz na delo;

— posebno varstvo žensk, mladine in invalidnih delavcev.

42. člen

Za delo na delovnih mestih z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar, mora delavec izpolnjevati posebne pogoje, ki so določeni v sporazumu o sistemizaciji delovnih mest, in to:

— da ni mlajši od 18 let in ne starejši od 55 let;

— da ima predpisano strokovno kvalifikacijo in izkušnje;

— da je zdravstveno sposoben za opravljanje tega dela;

— da je poučen in uveden v delo ter periodično izprašan o tvarini za varstvo pri delu.

43. člen

Zaradi posebnega varstva žena, mladine in invalidnih delavcev le-teh ni mogoče razporediti na delovna mesta s povečano nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar in na nočno delo (čl. 38 in 39), v skladu z določili samoupravnega sporazuma o medsebojnih razmerjih delavcev v TOZD.

III. DEJAVNOSTI V ZVEZI Z VARSTVOM PRI DELU

1. Poučevanje in izobraževanje

44. člen

Vsak delavec v podjetju mora biti ob nastopu dela ali ob premetitvi na drugo delovno mesto uveden v delo, poučen o delovnih pogojih in nevarnostih v zvezi z njegovim delom, med zaposlitvijo pa je treba skrbeti za njegovo vzgojo in izpolnjevanje znanja s področja varstva pri delu.

45. člen

Obveznost poučevanja, vzgajanja in dopolnjevanja znanja o varstvu pri delu zadeva vse delavce v podjetju, zlasti pa delavce s to zahtevo v sporazumu o sistemizaciji delovnih mest, ne glede na njihovo strokovno kvalifikacijo, delovne izkušnje ali delovno mesto.

a) Ob razporeditvi na delo

46. člen

Ob razporeditvi oziroma nastopu dela ali premetitvi na drugo delovno mesto, mora biti vsak delavec uveden v delo in poučen zlasti:

— o delovnem procesu na splošno, posebno pa o delovnih pogojih in nevarnostih za zdravje oziroma življenje na njegovem delovnem mestu oziroma delu;

— o najprimernejšem načinu dela, uporabi delovnih priprav in naprav in o materialih, ki zagotavljajo varno delo;

— o splošnih in posebnih varstvenih ukrepih, ki jih mora upoštevati in o okoliščinah, ki take ukrepe narekujejo ter o načinu in namenu uporabe sredstev in opreme za osebno varnost pri delu;

— o organizaciji in delovanju varstva pri delu ter o pravicah, dolžnostih in obveznostih, kakor o načinu uveljavljanja pravic iz tega področja.

b) Med zaposlitvijo

47. člen

Med zaposlitvijo morajo TOZD skrbeti za vzgojo delavcev in izpolnjevanje njihovega znanja s področja varstva pri delu, in to zlasti:

— ob spremembah delovnih pogojev zaradi sprememb ali dopolnitev v delovnem procesu;

— ob uvedbi novih delovnih priprav ali naprav;

— v drugih primerih, ko razmere zahtevajo, da se dopolnjuje znanje delavcev o varstvu pri delu;

— vzporedno pri kakršnemkoli strokovnem izpolnjevanju.

c) Način poučevanja, vzgajanja in preizkušanja znanja

48. člen

Delavci se poučujejo in vzgajajo teoretično in praktično ter na način, ki je določen s programom o poučevanju in vzgajanju o varstvu pri delu.

Sistemski program poučevanja in vzgoje o varstvu pri delu je sestavni del tega pravilnika.

49. člen

Služba za izobraževanje podjetja v sodelovanju z drugimi službami in podjetju in TOZD, zlasti pa s službo varstva pri delu, izdela vsako leto letni program poučevanja in vzgoje ter ga predloži skupnemu odboru za medsebojna razmerja v potrditev.

50. člen

Preizkus znanja zaradi ugotavljanja, če so delavci usposobljeni za varno delo, se opravi ob razporeditvi na delo, oziroma po končanem teoretičnem in praktičnem uvajanju ali poučevanju, med zaposlitvijo pa občasno.

51. člen

Občasni preizkusi znanja delavcev o tvarini varstva pri delu se opravljajo:

— enkrat v dveh letih za tiste delavce, ki delajo na delovnih mestih z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar; oziroma delavce, ki opravljajo, vodijo ali nadzirajo taka dela, kar mora biti razvidno iz opisa delovnega mesta;

— za vse druge delavce, ki imajo to zahtevo v aktu o sistemizaciji, pa v rokih, ki ne smejo biti daljši od treh let.

52. člen

Če delavec programskega preizkusa o varnosti pri delu ni opravil, se preizkus ponovi v času enega meseca.

53. člen

Dokler delavec s preizkusom ne dokaže, da ima potrebno znanje o varnosti pri delu, ga odgovorni vodja ne sme razporediti na delo z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar, oziroma ne sme samostojno opravljati, voditi ali nadzorovati takih del.

54. člen

Evidenco o usposobljenosti delavcev za varno delo vodi služba za varstvo pri delu podjetja za delavce, zaposlene s takšno zahtevo za delovna mesta kategorije V-1 in V-2 ter S-1 in S-2, medtem ko za delavce, zaposlene na ostalih vodstvenih, strokovnih in izvajalskih delovnih mestih pa vodijo same TOZD.

Evidenčne podatke dobiva služba varstva pri delu oziroma personalna služba TOZD zlasti:

- iz zapisnikov o preizkusu znanja;
- iz potrdil o opravljenem preizkusu znanja in uvajanju ob razporeditvi delavca na delo (uvajanje v delo);
- iz javnih listin, ki jih izdajo ustanove, ki po splošnih predpisih lahko izobražujejo tudi na področju varstva pri delu.

55. člen

Podatki za evidenco iz prejšnjega člena so dokazna sredstva o poučevanju in vzgajanju delavcev o tvarini varstva pri delu, oziroma o usposobljenosti delavca za varno delo na določenem delovnem mestu.

2. Določanje delovnih mest z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar

56. člen

Delovna mesta, na katerih je zaradi posebnih delovnih pogojev večja nevarnost poškodb in zdravstvenih okvar, so določene v sporazumu o sistemizaciji in se določajo skladno z določbami tega pravilnika o varstvenih ukrepih v zvezi z delovnimi pogoji.

57. člen

Delovna mesta oziroma dela iz prejšnjega člena se določajo tako, da se ugotovi, na katerih delovnih mestih se morajo izvajati posebni varstveni ukrepi po predpisih o varstvu pri delu ter na katerih delovnih mestih je delo posebno težko in zdravju škodljivo.

V opisu posameznega delovnega mesta morajo biti določene vrste in stopnje nevarnosti pri opravljanju teh del, ter naloge in odgovornosti, ki jih imajo delavci na delovnih mestih v zvezi z zagotavljanjem varnega delovnega okolja in varnih delovnih razmer.

58. člen

Teža škodljivosti dela se ugotavlja z raziskavami o kemičnih in bioloških škodljivostih ter mikroklimi, oziroma s težo in nevarnostjo narave dela.

59. člen

Za delovna mesta, na katerih je delo posebno težko in zdravju škodljivo, veljajo delovna mesta s takšno naravo dela oziroma, se ugotavljajo z meritvami o kemičnih in bioloških škodljivostih ter mikroklimi, na katerih se stekajo tile pogoji:

- da v zvezi z opravljanjem dela znatneje delujejo na zdravstveno stanje in delovno zmoglost delavca škodljivi vplivi, ki jih ni mogoče izključiti s splošnimi in posebnimi varstvenimi ukrepi;
- da delavec opravlja delo ob viru škodljivih vplivov v nepretrganem delovnem procesu;
- da delavec opravlja delo poln delovni čas, ki je za tako delo določen s samoupravnim sporazumom o delovnih razmerjih delavcev.

60. člen

Pred začetkom dela na delovnih mestih z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar so potrebni naslednji ukrepi:

- delavca napotiti na specialni zdravniški pregled, med zaposlitvijo pa na periodični pregled, in sicer v rokih, ki ne smejo biti daljši kot je zahtevano v sporazumu o sistemizaciji oziroma v Pravilniku za opravljanje preventivnih zdravstvenih pregledov delavcev;
- poučiti in preveriti, če je delavec dovolj usposobljen in uveden za varno opravljanje, vodenje ali nadzorovanje takih del, med zaposlitvijo pa v rokih, ki ne smejo biti daljši od dveh let, preizkusiti in preveriti njegovo znanje o varnosti pri delu.

61. člen

Če delavec ne izpolnjuje katerega izmed predpisanih pogojev za delo na delovnem mestu z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar, se razporedi na delovno mesto kjer ni takih nevarnosti.

3. Zdravniški pregledi

62. člen

Delavca lahko razporedimo na določeno delovno mesto oziroma delo samo v skladu z ugotovitvijo splošnega oziroma specialnega zdravniškega pregleda.

63. člen

Na splošni zdravniški pregled napotimo delavca pred razporeditvijo na delo, ko stopi na delo prvič ali po več kot šestmesečnem prestopu.

Na specialni zdravniški pregled napotimo delavca pred razporeditvijo na delovno mesto z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar, na katerem bo opravljal neposredno, vodil ali nadziral takšna dela.

64. člen

Zaradi spremljanja in ugotavljanja zdravstvenega stanja in ustreznih zdravstvenih pogojev za varno opravljanje določenih del so obvezni specialni periodični zdravniški pregledi za vse delavce, ki opravljajo, vodijo ali nadzirajo dela z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar, v rokih, ki ne smejo biti daljši kot je določeno v sporazumu o sistemizaciji in če predpisi o varstvu pri delu ne določajo drugače.

65. člen

Delavec, za katerega se s splošnimi predhodnimi ali periodičnimi pregledi ugotovi, da ne izpolnjuje zdravstvenih pogojev za varno opravljanje določenega dela, je lahko sprejet na drugo delo oziroma se takoj razporedi na tako delo, ki ga bo glede na ugotovljeno zdravstveno stanje in delovno možnost lahko varno opravljal.

66. člen

Služba varstva pri delu organizira in predlaga v sodelovanju z drugimi službami seznam delavcev, ki se napotijo na specialne zdravniške preglede. O teh zdravniških pregledih vodi evidenco. Podatke za evidenco dobiva iz zdravniških izvidov in jih hrani kot dokazna sredstva.

4. Preizkušanje delovnih priprav in naprav ter preiskovanje delovnih pogojev

67. člen

S periodičnimi preizkusi in pregledi delovnih priprav in naprav ter s periodičnimi preiskavami kemičnih in bioloških škodljivosti in mikroklimi v delovnih prostorih se ugotavlja ali je z varstvenimi ukrepi zagotovljeno varno delo, zlasti kar zadeva varnost pred poškodbami, ki jih utesne povzročiti posamezni deli delovne priprave in naprave, varnost pred električnim tokom, dovoljene meje ropota in vibracije, koncentracija škodljivih plinov, hlapov, megle in prahu, mikroklimatske razmere, varnost pred sevanjem ter infekcije ali okvare zaradi škodljivih vplivov biološke narave.

68. člen

Periodični pregledi in preizkusi delovnih priprav in naprav se opravljajo v skladu s predpisi o varstvu pri delu v rokih in na način, ki je določen v posebnem delu tega pravilnika v seznamu delovnih priprav in naprav, ki se periodično pregledujejo in preizkušajo.

Seznam delovnih priprav in naprav za periodične preglede in preizkuse izdelata služba varstva pri delu v sodelovanju z ustreznimi strokovnimi službami.

69. člen

Periodične preiskave in meritve kemičnih in bioloških škodljivosti in mikroklimi opravljajo posebej za zimski oziroma poletni čas, in sicer na podlagi seznama delovnih prostorov oziroma delovnih mest, na katerih je treba opravljati posamezne preiskave ali meritve.

Seznam iz prejšnjega odstavka tega člena izdelata služba varstva pri delu v sodelovanju z ustreznimi drugimi službami in je sestavni del posebnega dela tega pravilnika.

70. člen

Periodične preiskave oziroma meritev kemičnih ter bioloških škodljivosti in mikroklimi zajema zlasti:

- temperaturo, gibanje zraka, relativno vlago, toplotno sevanje itd.;
- osvetljenost, način razsvetljave, bleščanje, barvo svetlobe itd.;
- ropot, vibracijo, šum ali trušč;
- škodljive kemične učinke (plini, pare, prah ipd.);
- biološke škodljivosti.

5. Način uresničevanja obveznosti do organov inšpekcije dela

71. člen

Služba varstva pri delu podjetja v sodelovanju z vodstvom podjetja in z drugimi strokovnimi službami in ob njihovi pomoči skrbi za pravočasno in zakonito izvrševanje posebnih obveznosti do organov nadzora.

Posebne obveznosti iz prejšnjega odstavka tega člena obsegajo zlasti:

- obveščanje o začetku del;
- obveščanje in poročanje o pojavu vira možnih hujših delovnih nezgod in o nesrečah pri delu;
- dajanje poročil in podatkov v zvezi z varstvom pri delu;
- poročanje in obveščanje o izvršitvi odločbe ali varstvenega ukrepa.

72. člen

Direktor TOZD ali drug odgovorni vodilni oziroma vodstveni delavec, mora v sodelovanju s službo varstva pri delu najmanj osem dni pred začetkom dela v novo zgrajenem ali rekonstruiranem proizvodnem objektu, oziroma pred začetkom dela svoje organizacijske enote ali posebnih del na delovišču, obvestiti o tem pristojno inšpekcijo dela.

73. člen

Vsak delavec, ki se poškoduje pri delu, mora o tem, če poškodba dopušča, takoj obvestiti neposrednega vodjo del.

Odgovorni delavec, ki organizira, vodi ali nadzoruje delo, pri katerem je prišlo do nezgode, mora takoj obvestiti službo varstva pri delu o vsaki nesreči oziroma pojavu, ki lahko spravi v nevarnost življenje ljudi na delu.

Služba varstva pri delu mora takoj obvestiti pristojno inšpekcijo o vsaki smrtni nesreči, kolektivni nesreči, hujši poškodbi pri delu, kakor tudi o pojavu, ki bi lahko spravi v nevarnost življenje delavcev na delu.

74. člen

Vsak delavec, zlasti pa odgovorni delavec, je dolžan pomagati ponesrečenemu in takoj zavarovati kraj nesreče in dokaze.

Služba varstva pri delu mora z odgovornim delavcem raziskati na kraju samem vsako nesrečo ter ukreniti vse potrebno, da se odpravijo vzroki, ki so nesrečo povzročili in zavarujejo kraj nesreče in dokaze do prihoda pristojnega inšpektorja oziroma raziskovalnih organov javne varnosti.

75. člen

Ko raziskuje vzroke in vire nesreč pri delu, mora biti služba varstva pri delu povsem nemotena, pozkuša ugotoviti odgovornega delavca in določiti ustrezne varstvene ukrepe, da se nesreča ne bi ponovila.

Za določeno sanacijo mora odgovorni delavec poskrbeti pred pričetkom ponovnega dela.

Raziskava nesreče pri delu, predvsem hujše, obsega zlasti:

- pregled kraja — mesta nesreče, po potrebi tudi rekonstrukcije nesreče;
- zaslišanje neposredno odgovorne osebe, očitvičev in če poškodbe dopuščajo, tudi ponesrečenega delavca;
- pregled delovnega mesta, varstvenih naprav in sredstev;
- pregled delovnih sredstev;
- pregled uporabljenih sredstev in opreme za osebno varnost pri delu itd.

IV. NALOGE ORGANOV UPRAVLJANJA IN ODGOVORNIH DELAVCEV

1. Organi upravljanja

76. člen

Delavski svet podjetja, skupni odbor za medsebojna razmerja, komisija za varstvo pri delu, nadzorni odbor podjetja, delavski svet TOZD in drugi organi upravljanja v TOZD, so v okviru svojih pravic in dolžnosti temeljni nosilci nalog v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu.

Naloge iz prvega odstavka tega člena opravljajo zlasti tako, da skrbijo za izvrševanje obveznosti, ki so jim naložene z zakoni v zvezi z varstvom pri delu, s samoupravnimi sporazumi, s tem pravilnikom s sanacijskimi programi ter drugimi splošnimi akti.

a) Delavski svet podjetja

77. člen

Delavski svet ima zlasti naslednje pristojnosti:

- sprejema razvojni in gospodarski načrt z ukrepi za varstvo pri delu kot integralno celoto;
- sprejme pravilnik o varstvu pri delu in druge samoupravne predpise v skladu z zakoni iz tega področja;

- obravnava stanje varstva pri delu v podjetju;
- v okviru zakonitih določil odloča o organizaciji in delovnem področju službe varstva pri delu;
- obravnava poročilo inšpektorja dela o ugotovljenem stanju, če je inšpektor to zahteval, ter ustrezno ukrepa;

- obravnava poročila in predloge pristojnih organov podjetja o stanju varstva pri delu ter sprejema ustrezne ukrepe;

- sprejema še druge ukrepe v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu, ki mu jih nalagajo zakon, sporazum o združitvi dela v podjetju in drugi splošni akti.

b) Delavski svet TOZD

78. člen

V zvezi z organizacijo, izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu ima delavski svet TOZD zlasti naslednje pristojnosti:

- sprejme posebni pravilnik o varstvu pri delu ali pravila za varno delo;
- sprejema sklepe, s katerimi zagotavlja in pospešuje varstvo pri delu;

- obravnava stanje varstva pri delu v TOZD;
- obravnava poročilo inšpektorja dela o ugotovljenem stanju ter ustrezno ukrepa;

- obravnava poročila in predloge pristojnih služb, o stanju varstva pri delu ter sprejema ustrezne ukrepe;

- s sprejemanjem letnega gospodarskega načrta ali s sprejemanjem dolgoročnih ali razvojnih načrtov TOZD, sprejema istočasno ukrepe za varno delo, kot sestavni del načrta;

- sprejema še druge ukrepe v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu, ki mu jih nalagajo zakon, sporazum o združitvi v podjetje in drugi splošni akti;

- odloča o uvedbi oziroma ukinitvi počnega dela žena.

c) Skupni odbor za medsebojna razmerja

79. člen

V zvezi z organizacijo, izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu ima skupni odbor za medsebojna razmerja zlasti naslednje pristojnosti:

- potrjuje načrt poučevanja in vzgoje o tvarini varstva pri delu;

- imenuje in razrešuje predsednika in člane komisije za varstvo pri delu pri podjetju;

- po predlogu službe varstva pri delu potrjuje kategorizirana delovna mesta z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar;

- skrbi za izvrševanje posebnih obveznosti do inšpektorata dela;

- odloča o pravic delavca do večjega osebnega dohodka za delo na delovnem mestu z večjo neuporabe sredstev ali opreme za osebno varstvo pri varnostjo poškodb in zdravstvenih okvar ter do delu;

- obravnava poročilo inšpektorja dela;

- opravlja druge zadeve v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu z zdravstvenimi, socialnimi in drugimi ukrepi;

- sprejema še druge ukrepe v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu, ki mu jih nalagajo zakon in splošni samoupravni akti.

č) Komisija za varstvo pri delu podjetja

80. člen

Ta komisija je pomožna komisija skupnega odbora za medsebojna razmerja, ki razpravlja in pro-

učuje problematiko varstva pri delu v podjetju ter ima naslednje pristojnosti:

— predlaga samoupravnemu organu podjetja in TOZD ukrepe za izvajanje varstva pri delu, na osnovi poročila in podatkov, dobljenih od odgovornih delavcev in strokovnih služb;

— skrbi za pripravo osnutkov samoupravnih aktov s področja varstva pri delu;

— skrbi za preventivno dejavnost in

— usmerja preventivno dejavnost v podjetju s tem, da proučuje, daje pobude in nasvete za vsebinsko in organizacijsko delo: za izboljšanje delovnih metod, zdravstvene, varstvene in požarne preventive;

— proučuje dokumentacijo: poročila in druge materiale s področja varstva pri delu.

Z namenom, da se sama na licu mesta seznanj s splošnim stanjem in posameznimi problemi varstva pri delu, lahko opravlja občasno pregled delovnih mest v podjetju — obravnava ugotovljene stanje ter daje predloge ustreznim organom za izvedbo odgovarjajočih ukrepov.

Na svojih sejah obravnava stanje poškodb in poklicnih ter drugih obolenj v zvezi z delom ter predlaga ustrezne ukrepe za izboljšanje;

— daje smernice za izobraževanje in potrjuje programe za vzgojo in poučevanje iz tvarine varstva pri delu;

— predlaga pristojnim organom v podjetju v zvezi z organizacijo proizvodnje (ki lahko pozitivno ali negativno vpliva na zdravje zaposlenih delavcev) varstveno vzgojne in ukrepe za socialno medicinsko varstvo;

— obravnava in ugotavlja, kako se v praksi realizirajo določila internih predpisov in aktov s tega področja in sprejeti sklepi;

— programsko — načrtno in z vsemi sredstvi razvija čut za varstvo pri delu med vsemi člani delovne skupnosti;

— sestavi svoj poslovnik dela, ki ga predloži skupnemu odboru za medsebojna razmerja v podjetju;

— poroča o stanju varstva pri delu v podjetju in o svojem delu delavskemu svetu najmanj enkrat letno;

— spremlja celotno problematiko na področju varstva pri delu in na podlagi ugotovitev izvaja in predlaga ustrezne ukrepe.

Predsednik te komisije mora biti član delavskega sveta podjetja ali skupnega odbora za medsebojna razmerja delavcev.

d) Komisija za varstvo pri delu in čuvanje imovine TOZD

81. člen

1. Je pomožni organ sveta temeljne organizacije združenega dela, ki ugotavlja in proučuje problematiko varstva pri delu v okviru pristojnosti v TOZD.

2. Vse ugotovitve mora komisija posredovati odgovornemu vodilnemu delavcu.

3. Komisija se sestane po potrebi. Na sestanku komisija vedno obvezno povabi varnostnika pri podjetju.

Komisija se mora sestati na željo: direktorja TOZD, predsednika komisije ali varnostnika pri podjetju.

4. Če ima posamezna TOZD sistemizirano in zasledeno delovno mesto varnostnika, je delovno področje komisije, delo varnostnika v TOZD.

Pri svojem delu skupno s strokovno službo pri podjetju — ali sama — ugotavlja:

1. Pomanjkljivosti na zgradbah in opremi glede na zahteve delovnih mest in prostorov, da se ugotovi ali vlada red in snaga na tleh, stenah, oknih, svetlobnih telesih in na celotni opremi.

2. Prometna pota v podjetju: če so dovolj široka, vidno zaznamovana, ravna, brez lukenj in spolzkih površin, če so prehodi čez industrijske tire dovolj široki in podobno.

3. Delovna in druga mesta: če je dovolj predpisane delovne proste površine, če so tako zavarovana, da delavci ne morejo pasti ali se drugače poškodovati (predpisane in dovolj trdne ograje na odrih, stopnicah, rampah), če so jame, kanali, zbiralniki, jaški in druge odprtine varno pokriti.

4. Lestve, če niso okvarjene (klini dovolj pritrjeni in ne manjkajo), če so pravilno opremljene, če jih delavci pravilno uporabljajo.

5. Ventilacija (naravna in umetna) ali je urejeno odsesavanje prahu, pare in drugih škodljivosti v zraku, po zahtevi varnostne službe.

6. Ogrevanje in hlajenje delovnih prostorov: ali je zadostno in v skladu z obstoječimi predpisi in zahtevi pristojne službe.

7. Mikroklimatske pogoje (temperaturo, vlago, gibanje zraka in žarčenje) ali so in kdaj izvršene meritve — primerjanje).

8. Razsvetljava (naravna in umetna), če je v skladu s predpisi in zahtevi po opravljenih meritvah.

9. Ropot, vibracije in varnost dotika električnih uporabnikov.

10. Pomanjkljivosti na strojih in napravah: ali imajo ateste, certifikate in drugo ustrezno dokumentacijo.

11. Stanje ročnega orodja: brezhibnost, pravilna uporaba v skladu z zahtevo prenašanje in skladiščenje.

12. Stanje strojev: ali so pravilno opremljeni in zavarovani, ali so naprave v redu in ali pravilno delujejo.

13. Transmisije: jermeni, jermenice, zobata kolesa in drugi prenosni elementi ali so dobro zavarovani.

14. Dvigala: ali so vrvi, žice dvigal in kabine v redu ter v skladu z zahtevo pristojne službe.

15. Parni in drugi kotli ter posode pod pritiskom, ali se redno uradno pregledujejo ali se jeklenke pravilno uporabljajo in skladiščijo, kakšno je stanje manometrov in druge varovalne armature.

16. Električne naprave in inštalacije: ali so v redu kablji, stikala, priključki, prenosne svetilke, ali je ozemljitev (ničenje) v redu, ali so izvršene meritve upornosti, ali je izolacija povsod v redu. Kako je z ročnim električnim orodjem (vrtalni, brusilni).

17. Oseba varovalna sredstva in oprema: ali so določena delovna mesta, kjer jih morajo delavci uporabljati, ali odgovarjajo svojemu namenu, ali se pravilno in dobro vzdržujejo in zamenjujejo.

18. Pomanjkljivosti v sanitarnih prostorih in njihovi opremi: ali je dovolj pitne vode in ali je bakteriološko pregledana, ali je kanalizacija v redu, kako je z umivalnicami, stranišči, kopalnicami, garderobami; ali je v le-tem red in čistoča, okvare.

19. Komisija mora ugotavljati tudi kršitve varnostnih predpisov ne glede na izvor: skrbno mora ugotoviti, katera varnostna določila delavci najbolj pogosto omalovažujejo in kršijo.

20. Komisija ugotavlja o potrebi in razporeditvi namestitve oziroma odstranitve varnostnih opozoril, znakov, simbolov in navodil.

21. Komisija lahko ugotavlja, če vodstveno in strokovno osebje izpolnjuje obvezo o varnem zaposlovanju ljudi, in to:

— ali so delavci varnostno usposobljeni, začetniki pa uvedeni v delo, za delovno mesto in delo, ki ga opravljajo;

— ali uporabljajo orodje, stroje in naprave, ki niso v brezhibnem stanju in ki nimajo ustreznega atesta, certifikata ali strokovnega mnenja oziroma dokazila, da so izdelani po JUS predpisih;

— ali delajo s stroji in z orodjem z nedopustno hitrostjo;

— ali se zadržujejo pod višjimi bremenimi, ki jih prenašajo žerjavi ali druge prenosne naprave, ali hodijo med prometom po železniškem tiru ali skačejo na naprave in vozila med obratovanjem;

— ali odstranjujejo varovalne naprave ali na kakršen koli način onemogočajo njihovo delovanje in uporabo;

— ali nalagajo na vozila preveč materiala in ali delajo z le-tem na nevaren način;

— ali uporabljajo in vzdržujejo osebna varovalna sredstva;

— ali kdo izmed zaposlenih odvrta pozornost delavcev od dela in naprav z raznimi šalami, z naganjanjem ali na kak drug način.

22. Komisija ugotavlja stanje pripravljenosti reševanja:

— ali je v enoti dovolj protipožarnih sredstev — pripomočkov;

— ali delavci znajo pravilno in pravočasno uporabljati obstoječa protipožarna sredstva;

— kakšno je stanje protipožarnih sredstev in naprav;

— kako je organizirano in kakšna so sredstva in oprema za reševanje (reševanje ponesrečencev) posebno v enotah, ki so oddaljene od zdravstvenih ustanov;

— sredstva za prvo pomoč: oprema (omarice za prvo pomoč, zdravilo, obveze in drugo, evidenca poškodovancev, vrste nezgod itd.);

— če kadrovski referat skrbi, kako poteka zdravljenje, kdaj bodo prizadete osebe zopet sposobne za delo, kakšno je splošno zanimanje zdravstvene službe in članov kolektiva za poškodovance ter za bolne itd.

23. Predsednik te komisije mora biti član sveta TOZD.

2. Odgovorni vodstveni delavci

82. člen

Vsak delavec na delovnem mestu, ki organizira, vodi ali nadzira neposredno delavce pri delu, je na svojem delovnem področju osebno in neposredno odgovoren za ustrezno in učinkovito izvajanje varstva pri delu.

Vsi delavci na vodilnih delovnih mestih so odgovorni za organizacijo varnega in zdravega dela brez nevarnosti za poškodbe in zdravstvene okvare na vsakem delovnem mestu in pri vsakem delu.

a) Glavni direktor podjetja

83. člen

Glavni direktor ima za izvajanje in pospeševanje sodobnega varstva pri delu v podjetju naslednje pravice in obveznosti:

— nenehno skrbi za ustavnost, zakonitost in za izvajanje predpisov, ki celovito urejajo področje varstva pri delu;

— skrbi za ustrezen sistem varstva pri delu v podjetju in za nenehno prilagajanje, izpolnjevanje obstoječih in uvajanje novih ukrepov in norm za izvajanje in pospeševanje varstva pri delu;

— skrbi, da se z internimi samoupravnimi splošnimi akti določa organizacija varstva pri delu, ukrepi za varstvo pri delu in odgovornosti za izvajanje varstva pri delu;

— skrbi in omogoča, da se služba varstva pri delu krepi in razvija s splošnim in tehničkim razvojem proizvodnje;

— skrbi za to, da vsebuje načrt za delo in razvoj ali program za razvoj kot sestavni del ali kot posebni načrt tudi program ukrepov za varstvo pri delu;

— skrbi za to, da se uvedejo najprimernejši ukrepi za odpravljanje vzrokov poškodb in obolenj, v zvezi z delom;

— skrbi za nadziranje odgovornih, vodilnih in vodstvenih delavcev in usmerja službo za varstvo pri delu pri izvajanju varstva pri delu v podjetju;

— sodeluje pri raziskavah smrtnih in kolektivnih nezgod in poškodb pri delu;

— predlaga uvedbo disciplinskega postopka zoper vodilne in druge delavce za kršitve delovne dolžnosti, zaradi neizvrševanja ali neupoštevanja varstvenih ukrepov;

— opravlja druge zadeve, ki so določene s tem pravilnikom ali drugim splošnim akti podjetja;

— glavni direktor lahko s svojim pooblastilom vse ali del svojih obveznosti in pravic prenese na druge vodilne delavce podjetja.

b) Direktorji TOZD

84. člen

Direktor temeljne organizacije združenega dela ima naslednje pravice in obveznosti za kompleksno izpolnjevanje zahtev varstva pri delu v TOZD (za tehnološke postopke, za proizvodne in delovne procese):

— izvaja oziroma poskrbi in nadzira, da vodje delovnih enot in drugi vodstveni delavci izvajajo naloge direktorja podjetja oziroma službe varstva pri delu, organizira izvedbo sklepov samoupravnih organov, ki jih sprejemajo v zvezi z varstvom pri delu;

— skrbi, odreja in nadzira izvajanje ukrepov za varstvo pri delu pri vseh delih, zlasti pa pri izvajanju investicij;

— skrbi za to, da se preizkušajo delovne priprave in naprave, kakor to zahtevajo predpisi za varstvo pri delu;

— skrbi za to, da se opravijo periodične preiskave mikroklima ter preiskave kemičnih in bioloških vplivov tam, kjer je to zahtevano;

— skrbi za to, da se naloge inšpekcije dela opravijo pravočasno in o tem obvešča službo varstva pri delu pri podjetju;

— s sodelovanjem službe za varstvo pri delu pripravlja perspektive in letne programe ukrepov za varstvo pri delu;

— skrbi za poučevanje podrejenih vodilnih kadrov o varstvu pri delu in pri tem sodeluje;

— nenehno nadzira nižje vodilne delavce, kako izvajajo ukrepe za varstvo pri delu;

— spremlja, proučuje in izkorišča dosedanje izkušnje za čim boljše varstvo pri delu;

— skrbi in omogoča službi za varstvo pri delu, da nemoteno in uspešno opravlja svoje naloge;

— skrbi za zagotovitev finančnih sredstev za potrebe splošne varnostne preventive;

— skrbi za brezhibno organizacijo preventivne zaščite pred požarom;

— sodeluje s službo za varstvo pri delu pri raziskavi smrtnih, težkih in kolektivnih nezgod pri delu;

c) Vodje delovnih enot

85. člen

Vodja delovne enote je odgovoren za izvajanje nalog v zvezi z varstvom pri delu, v delovni enoti, zlasti pa ima naslednje pravice in obveznosti:

— da izvaja varstvene ukrepe v svoji delovni enoti v skladu s splošnimi navodili, nalogih nadrejenih vodstvenih delavcev in sklepah organov upravljanja;

— skrbi in kontrolira da so delovne priprave in naprave v brezhibnem stanju in da se uporabljajo pravilno in namensko;

— izvaja ukrepe, da se realizirajo najprimernejši tehniški in zdravstveni higieniški ukrepi, s katerimi je mogoče odpravljati vzroke poškodb in zdravstvenih okvar;

— nadzira, da se delavci na delu poučujejo, navajajo in uvajajo za varno delo;

— predlaga uvedbo disciplinskega postopka zoper delavce zaradi opustitve predpisanih varstvenih ukrepov;

— organizira poučevanje in preizkušanje znanja o tvarini varstva pri delu in prve pomoči;

— skrbi, da se razporejajo na delovna mesta z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar samo delavci, ki izpolnjujejo posebne pogoje za tako delo;

— naroča sredstva za osebno varstvo in prvo pomoč v sodelovanju s službo za varstvo pri delu;

— skrbi, da se izvajajo predhodni ukrepi za delovne priprave in naprave ter gradbene objekte in njihove prostore.

č) Vodje poslovnih enot, proizvodnih enot in obratovodje

86. člen

Vodja poslovne enote, proizvodne enote, združene enote, obratovodja oziroma poslovodja je odgovoren za izvajanje nalog v zvezi z varstvom pri delu v enoti, katero vodi, zlasti pa ima naslednje pravice in obveznosti:

— skrbi za smotno uporabo sredstev za osebno varstvo pri delu;

— skrbi, da so delovne priprave in naprave brezhibne in redno vzdrževane za proizvodnjo in atestirane glede varnosti;

— skrbi, da so na razpolago ustrezna in vzdrževana, osebna in druga varovalna sredstva in oprema;

— skrbi za higieniško varstvo v delovnih, pomožnih in drugih prostorih, ki jih tudi nadzira;

— v sodelovanju s službo varstva pri delu pripravila in izdaja pismena navodila za varno in zdravo opravljanje del v proizvodnji;

— predlaga direktorju TOZD oziroma vodji DE in službi varstva pri delu ukrepe za izboljšavo varnega in zdravega dela;

— opravlja in skrbi za izvajanje ukrepov varstva pri delu, obveznosti in nalog neposrednega vodje del, če je značaj in organizacija dela v njegovi pristojnosti;

— neposredno nadzira naprave in sredstva za preventivno zaščito pred požarom;

— skrbi, da se snovi in lahko vnetljive tekočine, ki so za požar izredno nevarne, skladiščijo in hranijo na določenih mestih in standardno označeno;

— da delavce vsaj dvakrat v letu preizkusi o stanju pripravljenosti za reševanje pred požarom;

— skrbi, da so vse električne in strelvodne naprave v skladu s tehničnimi predpisi ter da so funkcionalno brezhibne;

— da vodi posebno evidenco o stanju strojev in naprav, v kateri mora biti poleg osnovnega opisa stroja opisan datum pregledov, popravil, generalnih popravil ter sposobnosti stroja ali naprave za varno obratovanje;

— javi vsako spremembo na stroju ali napravi vodji vzdrževalne službe. O tem obvesti tudi službo varstva pri delu in direktorja TOZD, da odloči o nadaljnjem obratovanju. Če bi nadaljnje obratovanje lahko ogrožalo prisotne delavce, potem se obratovanje prekine.

**d) Neposredni vodje del:
delovodje, oddelekovodje
in njihovi namestniki**

87. člen

Neposredni vodje del v podjetju so odgovorni za varno delo svojih delavcev in za upoštevanje ukrepov, zlasti pa imajo naslednje pravice in obveznosti:

— vsakega delavca ob prvi in ob vsaki kasnejši razporeditvi na delovno mesto pa tudi med samim delom, če se spremenijo delovne razmere, poučiti o nevarnosti in uvesti v delo po veljavnem postopku uvajanja v delo;

— praktično in teoretično poučiti delavca o najprimernejšem načinu opravljanja dela, ki mu zagotavlja varnost pri delu;

— seznaniti delavca z varstvenimi ukrepi, ki jih mora upoštevati in z okoliščinami, ki take ukrepe narekujejo;

— skrbeti, da se pri delu namensko uporabljajo predpisana varstvena sredstva in sredstva ter oprema za osebno varnost pri delu;

— predlagati uvedbo disciplinskega postopka zoper delavca, ki ne upošteva varstvenih ukrepov;

— na zahtevo delavca in predloga službe varstva pri delu izvesti potrebne varstvene ukrepe;

— zavarovati kraj in dokaze o nesreči pri delu in o nezgodah takoj obvestiti nadrejenega delavca in službo varstva pri delu podjetja;

— sporazumno z direktorjem TOZD ali vodjo e-note odstraniti z dela delavca, ki ne upošteva predpisanih varstvenih ukrepov;

— kontrolirati, če delavci upoštevajo varstvene ukrepe;

— občasno, v skladu s programom poučevanja in vzgoje, v soglasju s službo za izobraževanje in varstva pri delu, preverjati znanje delavcev o varstvu pri delu;

— nadrejenemu vodilnemu delavcu in službi varstva pri delu prijavljati nepravilnosti in pomanjkljivosti v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu oziroma poročati o njih;

— takoj poročati službi varstva pri delu o vsakem pojavu, ki bi lahko sprivil v nevarnost življenja ali zdravje delavcev in takoj uporabiti ustrezne varstvene ukrepe;

— pred pričetkom nevarnih in zdravju škodljivih del obvestiti službo varstva pri delu o pričetku takšnega dela;

— osebno voditi in nadzirati dela z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar;

— skrbeti za hrambo sredstev in opreme za osebno varstvo pri delu;

— za nova dela in nove tehnične postopke mora zahtevati navodila za delo od tehnologov in službe varstva pri delu;

— da so usposobljeni nuditi prvo pomoč poneprečenim ter poskrbeti za čim hitrejšo zdravniško pomoč;

— skrbeti, da so v objektih, prostorih in pri pripravah vedno v zadostni količini in v brezhibnem stanju potrebne gasilne naprave in orodja in da so le-te vidno označene in na dostopnih mestih;

— da se vsi prostori sproti čistijo, obvezno pa po končanem delu ali fazi dela in da je mogoče po hodnikih, stopniščih in prometnih poteh neoviran prehod;

— da so zaposleni delavci seznanjeni z možnostmi nastanka požarov ter viri požarov in veščih uporabljati z razpoložljivimi gasilnimi sredstvi in napravami;

— v okviru svojega delovnega področja dosledno izvajati vse naloge v zvezi z varstvom pri delu, ki mu jih naloži vodilni delavec ali služba varstva pri delu.

**3. Pravice, dolžnosti in odgovornost delavcev
iz varstva pri delu**

a) Pravice

88. člen

Delavec ima na svojem delovnem mestu naslednje pravice:

— da uporablja naprave, sredstva in opremo za osebno varnost pri delu;

— da ga odgovorna oseba ob razporeditvi na delovno mesto, kakor tudi med samim delom, če se delovne razmere spremenijo, teoretično in praktično pouči zlasti o nevarnostih, ki pri delu pretj njegovemu zdravju, oziroma življenju; najprimernejšem načinu dela, ki mu zagotavlja varnost pri delu; o varstvenih ukrepih, ki jih mora upoštevati in o okoliščinah, ki take ukrepe narekujejo;

— da ga odgovorna oseba, ki ga uvede v delo pri delu neposredno vodi ali nadzoruje, poučuje in vzgaja oziroma mu omogoča izpolnjevanje znanja s področja varstva pri delu;

— da odkloni delo na delovnem mestu, če grozi neposredna nevarnost njegovemu življenju ali zdravju, ker niso izvedeni varstveni ukrepi, in to toliko časa, dokler se ustrezni varstveni ukrepi ne izvedejo;

— da predloži komisiji za varstvo pri delu pri podjetju pisмено zahtevo za odpravo pomanjkljivosti in izvajanju varstvenih ukrepov, če nista odgovorni vodja oziroma služba varstva pri delu v 8 dneh izvedla ustreznih varstvenih ukrepov;

— da se pritoži republiki inšpekciji dela in zahteva, da izda ustrezno ureditveno odločbo, če ni bila takoj odstranjena nevarnost za njegovo zdravje ali življenje zaradi katere je odklonil delo;

b) Dolžnosti

89. člen

Delavec ima na svojem delovnem mestu zlasti naslednje dolžnosti:

— da opravlja svoje delo z vso pazljivostjo in tako prispeva k varovanju svojega življenja in zdravja kot tudi življenja in zdravja sodelavcev;

— da upošteva in izvaja predpisane varstvene ukrepe in navodila za varno delo ter skrbi za izvajanje in pospeševanje varstva pri delu;

— da uporablja naprave in sredstva ter opremo za osebno varstvo, z njimi pazljivo ravna in jih vzdržuje v brezhibnem stanju;

— da neposrednemu vodji dela takoj naznani vsako pomanjkljivost, okvaro ali drug pojav, ki lahko ogrozi varnost pri delu;

— da se pred razporeditvijo uvede v delo in seznanj s predpisi in varstvenimi ukrepi v zvezi z delom kot tudi z organizacijo in izvajanjem varstva pri delu v podjetju oziroma TOZD;

— da med zaposlitvijo nenehno izpolnjuje svoje znanje o varstvu pri delu;

— da prijavi neposrednemu vodji dela vsako nesrečo pri delu ali pojav, ki bi lahko sprivil v nevarnost njegovo življenje, oziroma življenje ali zdravje drugih delavcev;

— da opozori oziroma zaprosi vodjo dela za prenehanje dela, če se zaradi trenutnega psihofizičnega stanja ne počuti sposobnega za varno opravljanje dela;

— da pred delom oziroma med delom ne uživa alkoholnih pijač, ki bi ga onesposobile za normalno delo;

— da pri neposrednem vodji dela zahteva, da se izvršijo predpisani varstveni ukrepi;

— da v primeru, če ima kakšno zdravstveno hibo ali boleha za kakšno boleznijo, ki se z zdravniškim pregledom težko ugotovi ali se sploh ne da ugotoviti, to naznani, ko nastopi delo oziroma pozneje, če se bolezen pojavi med zaposlitvijo;

— da se podreja delovni disciplini in ne uporablja samovolje pri delu, zlasti pri odločitvah, ki bistveno vplivajo na varno delo.

90. člen

Delavec ima pravico in dolžnost zahtevati, da ga odgovorna oseba za izvajanje varstva pri delu čim bolj izčrpno seznanj z nevarnostmi dela in s pravicami oziroma dolžnostmi v zvezi z varstvom pri delu ter z delovnimi pogoji.

Vsak delavec, zlasti pa tisti na vodstvenem delovnem mestu, mora med zaposlitvijo nenehno dopolnjevati svoje znanje iz tvarine o varstvu pri delu.

91. člen

Vsak delavec je na svojem delovnem mestu odgovoren za izvrševanje dolžnosti oziroma nalog v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu v podjetju.

Če delavec svojih dolžnosti oziroma nalog ne opravlja na način, kot bi jih po predpisih o varstvu pri delu, po določbah tega pravilnika in po navodilih neposrednega vodje dela oziroma odgovorne osebe moral opravljati, krši delovno dolžnost.

Kršitve delovne dolžnosti se ugotavlja na način in po postopku, ki je predpisan v sporazumu o medsebojnih razmerjih.

92. člen

Za kršitve delovne dolžnosti se šteje vsaka opustitev ukrepov preventivne pri izvajanju nalog varstva pri delu.

Za hujšo kršitev delovne dolžnosti se šteje zlasti: — opustitev splošnih ali posebnih varstvenih ukrepov;

— neupoštevanje navodil in opozoril neposrednega vodje dela ali druge odgovorne osebe za varno delo;

— opustitev uporabe tehniških varnostnih sredstev ter sredstev za osebno varnost pri delu;

— če se pri zasnovi in izvedbi investicij za proizvodne objekte, tehnoloških postopkih in organizacijskih in metodoloških ukrepih ne upoštevajo določila in ukrepi predhodnega varstva pri delu (čl. 8);

— če se pri uporabi delovnih strojev, priprav in naprav ne upoštevajo določila predhodnega ukrepanja za varno delo (čl. 16);

— če se ob delovnih nezgodah in nesrečah ne postopa po določilih za učinkovito reševanje in nudenje prve pomoči (čl. 29);

— če se delavec zaposli pri nevarnem in zdravju škodljivem delu brez potrebnega predhodnega znanja o škodljivih vplivih in karakteristikah dela ter seznanjen za varstvom pred škodljivimi in nevarnimi vplivi (čl. 53);

— če se pričetek dela v novozgrajenem obratu, delovišču ali del z nevarnimi karakteristikami dela, prične brez vednosti in odobritve službe za varstvo pri delu (čl. 72);

— če se poškodbe in nesreče pri delu ne prijavljajo kot je to določeno (čl. 73);

— če se pri delu opustijo osebni ali tehniški preventivni ukrepi varnega dela.

Lažje kršitve zahtev varstva pri delu so:

— če se s stroji, napravami ali pripravami ravna drugače, kot je to običaj splošnega varnega ravnanja in uporabe z delovnimi sredstvi (čl. 19);

— če se delavci med delom ne zadržujejo v območju potrebe delovnega mesta in izven območja notranjega transporta (čl. 20);

— če delavci ne uporabljajo določena osebna zaščitna sredstva (čl. 33 in 34);

— če delavec za delo na delovnem mestu ni poučen in uveden v delo (čl. 46);

— če se opustijo mere in zahteve razmerja in sodelovanja s službo varstva pri delu zlasti na tistih področjih, ki po naravi in značaju dela lahko vplivajo na varstvo pri delu (čl. 97).

93. člen

Odgovorni delavec mora prepovedati delo delavcu, ki kljub opozorilu ogroža s svojim ravnanjem svojo varnost ali varnost drugih delavcev pri delu.

Če delavec namerno ogroža svojo varnost ali varnost drugih pri delu, ga je odgovorna oseba dolžna predlagati v postopek za njegovo prenehanje lastnosti delavca v podjetju, zaradi hužje kršitve delovne dolžnosti.

94. člen

Delavec, ki povzroči materialno škodo, ker ni izvrševal svojih dolžnosti, v zvezi z varstvom pri delu, je odgovoren tudi za materialno škodo in jo mora povrniti.

95. člen

Opis delovnega mesta ali analitična ocena delovnih mest mora vsebovati tudi naloge v zvezi z varstvom pri delu;

Opis delovnega mesta na mestu z odgovornostjo za varno delo drugih mora konkretno določiti vsebino te odgovornosti.

Splošne obveznosti

96. člen

Strokovne službe v skupnih službah podjetja in v TOZD morajo skrbeti, da se uresničujejo zahteve varnostnih mer in ukrepov v tehnologiji, proizvodnji in delovnem procesu. Naloge, ki jih prevzemajo, so specifične od načina proizvodnje in dela, ter od organigramov podjetja oziroma posamezne TOZD.

O izpolnjevanju pogojev iz prvega odstavka tega člena daje oceno strokovna služba za varstvo pri delu pri podjetju.

97. člen

Glede razmerij in sodelovanja s službo varstva pri delu imajo druge službe podjetja in TOZD (tehnična, projekтивna, nabavna in prodajna služba, izobraževalna, kadrovska, socialna, služba za organizacijo dela, službe priprave dela itd.) in vodilni delavci, ki so odgovorni za izvajanje nalog varstva pri delu, naslednje pravice in dolžnosti:

— strokovne službe podjetja in TOZD morajo na svojem delovnem področju pospeševati varstvo pri delu, v sodelovanju s službo varstva pri delu morajo izvajati zadeve, s katerimi se po predpisih o varstvu pri delu pospešuje to varstvo ter dajati tej službi obvestila in podatke o takem delu;

— odgovorne osebe podjetja, direktorji TOZD, drugi vodilni delavci in delavci, ki vodijo in nadzorujejo dela in so odgovorni za izvajanje varstvenih ukrepov, morajo v okviru pooblastil na svojih delovnih mestih obveščati službo varstva pri delu o ukrepih in odločitvah, ki utegnejo biti pomembne in odločujoče za izvajanje varstva pri delu;

— delavci, ki so odgovorni za splošno ali posebno izvajanje ukrepov varstva pri delu, morajo omogočiti službi varstva pri delu, da lahko tudi samostojno pregleda delovišče, delovne prostore, delovne priprave in naprave in dati tej službi točne podatke in pojasnila v zvezi z izvajanjem varstva pri delu;

— delavec, ki je odgovoren za izvajanje ukrepov varstva pri delu, mora obvestiti službo varstva pri delu o izvršitvi varstvenega ukrepa, ki ga je odredila za odpravo ugotovljene pomanjkljivosti ali nepravilnosti.

NALOGE STROKOVNIH SLUŽB

98. člen

1. PLANSKI ODDELEK mora zlasti zagotoviti, da se že v zasnovah in načrtih za objekte, naprave in druga sredstva za delo kakor tudi pri projektiranju tehnoloških procesov upoštevajo predpisi varstva pri delu.

2. ODDELEK ZA NACRTOVANJE, PLANIRANJE IN IZGRADNJO INVESTICIJ mora skrbeti, da se pri zasnovi investicij, projektiranju in izgradnji gospodarskih in drugih objektov upoštevajo določila akta o zasnovi in izvedbi investicij ter splošni in posebni varnostni predpisi, kakor splošno priznana načela o varstvu pri delu.

3. KOMERCIJALNA SLUŽBA mora zlasti skrbeti, da nabavlja in prodaja:

— delovne naprave in priprave z veljavnimi testi, s katerimi se ugotavlja, da so že pri izdelavi upoštevani predpisani ukrepi in normativi za varstvo pri delu;

— sredstva in opremo za osebno varstvo izdelanih po JUS predpisih oziroma da so ista atestirana za namen uporabe.

Namen uporabe potrjuje služba varstva pri delu podjetja;

— da vse napake tehničnega značaja, ki nanje opozorijo potrošniki, posredujejo dobaviteljem oziroma izdelovalcem za odpravo pomanjkljivosti, da ne bi prišlo do nezgod in poškodb delavcev oziroma potrošnikov;

— da se pri uskladičenju — deponiranju, nakladanju in transportu materiala in blaga upoštevajo zato določeni varnostni ukrepi.

4. FINANČNA SLUŽBA PODJETJA OZIROMA TOZD mora skrbeti za potrebna finančna sredstva, na podlagi dolgoročnega in kratkoročnega programa izvajanja varstva pri delu, kakor tudi za financiranje tekočih potreb izvajanja varstva pri delu v podjetju oziroma v TOZD.

Pri zagotavljanju in likvidaciji investicijskih sredstev, je upoštevati določila drugega odstavka 96. člena tega pravilnika.

a) Strokovne zadeve

104. člen

Služba varstva pri delu opravlja zlasti te strokovne zadeve:

— sestavlja oziroma sodeluje pri sestavljanju predloga pravilnika o varstvu pri delu in drugih splošnih aktov ter sklepov za samoupravne organe, ki so v zvezi z varstvom pri delu;

— sestavlja predlog načrta in programa o varstvu pri delu;

— sestavlja in daje navodila o varnem delu na določenih delovnih mestih oziroma pri določenih delih;

— sestavlja oziroma sodeluje pri sestavljanju programa poučevanja in vzgoje delavcev o varnem delu;

— sodeluje pri pripravi dela in pri izdelavi načrtov za ureditev in preureditev delovnih prostorov, delovniš, delovnih priprav in naprav ter delovnih postopkov;

— sodeluje pri izbiri delovnih priprav in naprav ter sredstev za osebno varstvo pri delu;

— proučuje in analizira vzroke poškodb in zdravstvenih okvar v zvezi z delom;

— za poučevanja in vzgoje delavcev iz tvarine varstva pri delu skupno s službo za izobraževanje podjetja, organizira tečaje, seminarje, predavanja, organizira nabavo potrebne strokovne literature, plakate, filme in podobno;

— s službo za izobraževanje organizira preizkus znanja o tvarini varstva pri delu za tiste delavce, ki neposredno opravljajo, vodijo ali nadzirajo dela z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar;

— daje strokovna mnenja in predloge pri lokacijskih predlogih za objekte, izdelavi projektov za gradbene objekte oziroma delovne prostore in načrtov za osebno varnost pri delu;

— opravlja druge strokovne zadeve v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu.

b) Notranja kontrola

b/1 Naloge

105. člen

Notranjo kontrolo nad tem, kako opravljajo naloge odgovorne osebe ter drugi delavci in kako se izpolnjujejo obveznosti podjetja v zvezi z varstvom pri delu, opravlja služba varstva pri delu. Pri opravljanju notranje kontrole ugotavlja ta služba zlasti:

— ali vodilni in drugi odgovorni delavci podjetja in TOZD zadosti poznajo in upoštevajo predpise o varstvu pri delu;

— ali vodilni in drugi odgovorni delavci kakor tudi neposredni delavci pravilno izvajajo varstvene ukrepe;

— ali so delavci poučeni o delovnih pogojih, zlasti o nevarnostih pri delu in o varstvenih ukrepih, ki jih morajo upoštevati na svojem delovnem mestu;

— ali delavci izpolnjujejo predpisane pogoje za opravljanje del z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar in ali se sprejemajo in razporejajo na delovna mesta v skladu s predpisi o varstvu pri delu, zlasti glede na njihovo zdravstveno, psihofizično in strokovno sposobnost in glede na pogoje posebnega varstva žena, mladih in invalidnih delavcev;

— ali se opravljajo specialni periodični zdravniški pregledi;

— ali se sredstva in oprema za osebno varnost pri delu nabavljajo, hranijo in uporabljajo namensko in ali se vzdržujejo v brezhibnem stanju;

— nadzira izvajanje varstvenih ukrepov pri rekonstrukcijah in adaptacijah gradbenih objektov oziroma delovnih prostorov ter pri preurejanju ali popravilih delovnih naprav in priprav;

— po lastni presoji ali po pooblastilu ugotavlja druga dejstva v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu.

b/2 Pooblastila

106. člen

Pri opravljanju notranje kontrole ima služba varstva pri delu zlasti naslednja pooblastila:

— če ugotovi kršitev predpisov o varstvu pri delu oziroma določb tega pravilnika ali določb drugih splošnih aktov, ki zadevajo varstvo pri delu, izda na kraju samem ustni, lahko pa tudi pismeni

5. SEKRETARIAT skrbi za predpisan postopek za sprejem samoupravnih splošnih aktov iz področja varstva pri delu ter da je eden izmed od podjetja določenih porotnikov za področje kazenske odgovornosti, tudi varnostnik podjetja.

Sekretariat sproti obvešča službo varstva pri delu o novinah, spremembah in dopolnitvah pravnih aktov s področja, ki zadeva varstvo pri delu.

6. KADROVSKI ODDELEK je zlasti zadolžen: — za organizacijo tečajev, seminarjev in drugih oblik poučevanja in vzgoje delavcev iz tvarine varstva pri delu in med zaposlitvijo;

— da vzporedno s strokovnim izobraževanjem in pridobivanjem strokovnih kvalifikacij zagotavlja tudi usposabljanje delavcev za varno delo;

— da v smislu 44. člena tega pravilnika skupno s službo varstva pri delu organizira vsako drugo leto preizkus znanja iz tvarine varstva pri delu za tiste delavce, ki po opisu dela opravljajo, vodijo ali nadzirajo dela z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar, za druge delavce pa v rokih, ki niso daljši od treh let;

— da se stalna karakteristika, zahteve in obveze glede varstva pri delu posameznega delovnega mesta vnesejo v sporazum o sistemizaciji in opis dela;

— da se pri analitični oceni posameznih delovnih mest vnesejo in upoštevajo tudi kriteriji odgovornosti za varno delo in škodljivost vplivov za zdravstvene in telesne okvare;

— da pri reševanju socialno-zdravstvene in kadrovske problematike upošteva tudi varstvene predpise kot element integralne celotne kadrovske politike.

7. PRAVNI ODDELEK je zadolžen, da zastopa podjetje in TOZD v pravnih zadevah.

8. ODDELEK ZA ELEKTRONSKO OBDELAVO PODATKOV je dolžan zbirati in obdelovati statistične in evidenčne podatke v zvezi s statističnimi in evidenčnimi nalogami službe za varstvo pri delu.

99. člen

Naloge v zvezi z varstvom pri delu, ki niso navedene v tem pravilniku, odreja glavni direktor podjetja oziroma njegovi pomočniki.

Vodje posameznih služb so odgovorni za izvajanje nalog navedenih v prejšnjem členu in za delo v skladu z zahtevami celotnega varstva pri delu, ter sodelovati s službo varstva pri delu in ji dajati vso ustrezno in potrebno pomoč.

VI. DELOVNO PODROČJE, SODELOVANJE IN PRAVICE SLUŽBE VARSTVA PRI DELU

1. Delovno področje

100. člen

V delovno področje službe varstva pri delu spadajo opravljanje tehniških, strokovnih zadev in notranja kontrola ter opravljanje administrativno-tehniških opravil pri izpolnjevanju nalog in obveznosti podjetja v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu.

101. člen

O svojem delu, posebno pa o ugotovitvah pri notranji kontroli o tem, kako se izvajajo varstveni ukrepi v podjetju, naloženih varstvenih ukrepih odgovornim osebam za odpravo pomankljivosti oziroma nepravilnosti, o izvrševanju predhodnih varstvenih ukrepov ter o izpolnjevanju posebnih obveznosti do inšpekcije dela mora služba varstva pri delu poročati neposredno glavnemu direktorju podjetja oziroma njegovemu pomočniku in direktorju TOZD.

102. člen

Naloge službe varstva pri delu pri podjetju opravljajo delavci te službe neposredno na ravni podjetja in TOZD.

Pri opravljanju svojih nalog so samostojni v okviru dolžnosti in pooblastil, določenih s tem pravilnikom ali s posebnim pooblastilom pristojnega inšpektorata, glavnega direktorja podjetja oziroma njegovega pomočnika.

103. člen

Služba varstva pri delu je strokovna tehnična služba podjetja in neposredno podrejena glavnemu direktorju podjetja oziroma njegovemu pomočniku.

Delovno področje, specifične zahtevnosti delovnega področja, dolžnosti, pravice in odgovornosti zaposlenih v službi varstva pri delu, so sestavni deli delovnega mesta ter sporazuma o sistemizaciji.

nalog, da se ugotovljene pomanjkljivosti oziroma nepravilnosti odpravijo in določi rok, v katerem je treba to storiti;

— v primeru, če ugotovljena pomanjkljivost oziroma nepravilnost predstavlja neposredno hudo nevarnost za življenje delavca, mora takoj ustaviti delo na takem delovnem mestu oziroma delu;

— če ugotovljena pomanjkljivost ali nepravilnost neposredno ogroža zdravje delavca, lahko prepove delo;

omejitev za delo lahko izda tudi v primeru, če se uporablja gradbeni objekt oziroma njegovih prostori ali delovna priprava brez predpisane javne listine, da so upoštevani predpisi iz varstva pri delu;

— prepove uporabo sredstev in opreme za osebno varnost pri delu, če ni opremljena s predpisano javno listino oziroma ni izdelana po predpisih JUS ali potrditve uporabe službe varstva pri delu;

— če odgovorna oseba kljub opominu ni izvršila nalog, s katerimi je bila naložena odprava pomanjkljivosti oziroma nepravilnosti, prepove delo na takih delovnih mestih oziroma delih, dokler pomanjkljivost oziroma nepravilnost ne bo odpravljena;

— če sodi, da posamezne določbe samoupravnega sporazuma ali drugih splošnih aktov podjetja, s katerimi so predpisani pogoji in ukrepi za varstvo pri delu, niso v skladu z zahtevami ali s predpisi o varstvu pri delu, obvesti o tem predlagatelja, če pa predloga ne sprejme, pa delavski svet podjetja;

— delavski svet obvesti tudi o kršitvah in o opuščenju varstvenih ukrepov po vodilnih delavcih;

— če delavski svet ne sprejme pripomb oziroma opozorila, da statut ali drug splošni akt ni v skladu z zakonom ali s predpisi o varstvu pri delu, oziroma ni sprejel ukrepa zoper vodilno osebo, obvesti o tem republikški inšpektorat dela;

— če ugotovljena kršitev pomeni kršitev delovne dolžnosti, predlaga odgovorni vodilni delavec uvedbo disciplinskega postopka; če pomeni taka kršitev predpisov prekršek ali kaznivno dejanje, opozori oziroma obvesti o tem odgovornega vodilnega delavca in direktorja podjetja;

— pri opravljanju notranje kontrole sme služba varstva pri delu naložiti tudi ukrep, ki ni predpisan, če so delavci na delu ogroženi, vendar mora biti tak ukrep splošno priznan.

c) Administrativno-tehnična opravila

107. člen

Služba varstva pri delu opravlja administrativno-tehnična opravila v zvezi z izvajanjem in pospeševanjem varstva pri delu, zlasti pa je dolžna skrbeti:

— da se opravljajo predpisani predhodni in periodični specialni zdravniški pregledi po pooblaščenih zdravstvenih zavodih za delavce na delovnih mestih oziroma delih z večjo nevarnostjo poškodb in zdravstvenih okvar — po sporazumu o sistemizaciji;

— da v skladu s predpisi o varstvu pri delu organizira periodične preglede in preizkuse delovnih priprav in naprav po posebnem zavodu za varstvo pri delu;

— vodi evidenco in raziskuje vse nesreče pri delu, zlasti pa hujše nesreče in nezgode ter druge pojave, ki bi lahko spravili v nevarnost delavca na delu;

— če so za novozgrajene ali rekonstruirane gradbene objekte, ki so namenjeni tehnološkim produkcijskim procesom ter za uvožena sredstva in opremo za osebno varnost, izdane predpisane strokovne ocene oziroma atesti;

— če so preskrbljeni predpisani atesti za delovne priprave in naprave na mehaniziran pogon, če so namenjene tehnološkim postopkom, in za sredstva in opremo za osebno varnost domače proizvodnje; za katero ni predpisan JUS;

— če se opravljajo po posebnem zavodu za varstvo pri delu pravilno in pravočasno periodični pregledi in preizkusi delovnih priprav in naprav ter kemično-bioloških škodljivosti in mikro-

klime.

108. člen

Poleg nalog iz prejšnjega člena opravlja služba varstva pri delu še naslednje zadeve:

— komisijsko ugotavlja, če so gradbeni objekti in njihovi delovni prostori za katere po predpisih o varstvu pri delu ni predpisana strokovna ocena,

zgrajeni v skladu s predpisi o varstvu pri delu in tehničnimi predpisi;

— komisijsko ugotavlja, če so uvožene delovne priprave in naprave ter delovne priprave in naprave domače proizvodnje, za katere ni predpisan atest konstruirane in izdelane v skladu s predpisanimi ukrepi in normativi za varstvo pri delu;

— skrbi za opravljanje posebnih obveznosti podjetja do republikalne inšpekcije dela, zlasti pa obvešča o začetku del in daje pomoč ob nadzoru, sestavlja poročila o izvršitvi odločb ali poročila v zvezi z zahtevo delavca za izvršitev varstvenega ukrepa, na zahtevo inšpektorja dela sestavlja in pošilja druga poročila ali podatke v zvezi z varstvom pri delu, takoj obvešča in poroča o vsaki smrtni ali kolektivni nesreči, hujši poškodbi in nesreči ter o vsakem pojavu, ki lahko spravi v nevarnost življenje delavca na delu.

3. Evidenca

109. člen

Služba varstva pri delu vodi evidenco o nesrečah pri delu, evidenco o izvajanju predhodnih varstvenih ukrepov ter druge evidences s področja varstva pri delu.

110. člen

Evidenca o predhodnih varstvenih ukrepih mora vsebovati podatke o izvajanju predhodnih varstvenih ukrepov, in to zlasti:

— za gradbene objekte in njihove delovne prostore;

— za delovne priprave in naprave;

— za sredstva in opremo za osebno varnost.

Podatke za evidenco iz prvega odstavka tega člena dobiva služba varstva pri delu:

— iz javnih listin posebnih zavodov za varstvo pri delu;

— iz zapisnikov o komisijskem pregledu gradbenega objekta oziroma njegovega delovnega prostora ter delovne priprave in naprave.

111. člen

Druge evidences s področja varstva pri delu obsegajo podatke:

— o nabavi sredstev in opreme za osebno varstvo pri delu;

— o pojavih poklicnih bolezni;

— o opravljanju splošnih in specialnih zdravstvenih pregledov;

— o poučevanju in preverjanju znanja o tvarini varstva pri delu za delovna mesta V 1, V 2 ter S 1 in S 2.

4. Strokovnost

112. člen

Za opravljanje strokovnih nalog in nadzorstva na področju varstva pri delu je v podjetju organizirana posebna samostojna strokovna služba varstva pri delu.

Tisti, ki vodi to službo ali ki opravlja izključno le naloge v zvezi z varstvom pri delu, mora imeti ustrezno visoko ali višjo strokovno izobrazbo tehniške smeri z najmanj 3 oziroma 5 let prakse ustrezne smeri in poseben strokovni izpit o varstvu pri delu ter pasivno obvladati vsaj en svetovni jezik.

113. člen

Delavci, ki so na delu v službi za varstvo pri delu, morajo poznati zlasti:

— vse zakonske in druge uradne predpise o varstvu pri delu, ki se nanašajo na splošno in posebno varstvo pri delu v podjetju;

— samoupravne splošne akte podjetja, zlasti pa tiste, ki obravnavajo varstvo pri delu;

— vse spremembe in dopolnitve predpisov, kakor tudi sodobne tehniške in druge dosežke na področju varstva pri delu;

— tehnološke, proizvodne in delovne procese in nevarnosti, ki iz teh procesov izvirajo ter osnovne ukrepe za preprečevanje teh nevarnosti;

— organizacijo in naloge posameznih služb zaradi sodelovanja na področju varstva pri delu.

VII. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

114. člen

Določbe tega pravilnika se spremenijo in dopolnjujejo, če se spremenijo in dopolnijo zakoniti predpisi o varstvu pri delu, če se bistveno spremenijo delovni pogoji, organizacija dela in podobno.

115. člen

Podlaga za razlago in izvajanje določb tega pravilnika so zakoniti predpisi o varstvu pri delu,

samoupravni sporazum o združitvi dela in sredstev v podjetje in drugi splošni akti podjetja.

116. člen

Sestavni del pravilnika so:

1. »SKUPNI SEZNAM SREDSTEV IN OPREME ZA OSEBNO VARSTVO PRI DELU«.

2. »SKUPNI SEZNAM DELOVNIH PRIPRAV IN NAPRAV ZA PERIODICNE PREIZKUSE IN PREGLEDE«.

3. »SKUPNI SEZNAM DELOVNIH PROSTOROV IN DELOVNIH MEST, NA KATERIH JE OPRAVLJATI POSAMEZNE PREISKAVE IN MERITVE KEMIČNIH IN BIOLOSKIH SKODLJIVOSTI TER MIKROKLIME«.

4. »SEZNAM SANITETNEGA MATERIALA«.

5. »UVAJANJE V DELO«, katerega na predpisan način in postopek izvajajo: kadrovska služba in

neposredni odgovorni vodja dela.

6. »SISTEMSKI PROGRAM POUČEVANJA IN VZGOJE O VARSTVU PRI DELU«.

7. »PRAVILNIK O POZARNEM REDU« s situacijskim požarno varnostnim načrtom (izdela in sprejme vsaka TOZD sama).

8. »PRAVILA IN NAVODILA ZA VARNO DELO« (izdela in sprejme vsaka TOZD sama).

117. člen

Ta sporazum je sklenjen, če se 2/3 večina delegatov delavskega sveta podjetja strinja z določili sporazuma in prične veljati osmi dan po objavi v internem glasilu »Hmeljar«.

Z veljavnostjo tega sporazuma neha veljati dose-danji Pravilnik o varstvu pri delu Kmetijskega kombinata Zalec z dne 22. 9. 1967.

Datum:

Predsednik DSP:

SEZNAM SREDSTEV IN OPREME ZA OSEBNO VARSTVO PRI DELU

Tabelarni pregled sredstev in opreme za osebno varstvo pri delu ter rok trajanja istih, ki se uporabljajo po 146. členu pravilnika o varnosti pri delu v podjetju »Hmezad« Zalec.

I. ZASČITA GLAVE

Rok trajanja

1. Usnjene kape podložene s krznom	3 leta
2. Celade	4 leta
3. Naglavne platnene rute	6 mes.
4. Platnene kape — moške	6 mes.
5. Očala — zaščitna	1 leto
6. Zaščitna očala za avtogeno varjenje	6 mes.
7. Ščiti — maske za avtogeno varjenje	1 leto
8. Maske s filtrom	3 leta
9. Respiratorji z vložkom	2 leti
10. Obradni ščitniki	1 leto
11. Respirator 3 M	1 teden
12. Platnene naglavne rute — bele	1 leto
13. Platnene kape — bele	1 leto

II. ZASČITA TELESA

Rok trajanja

1. Dežni plašči	3 leta
2. Platnene bunde s krzneno podlago, kratke in dolge	3 leta
3. Telovniki s krzneno podlago	1-3 leta
4. Usnjene obleke	6 let
5. Delovne obleke — kombinezoni — farmer kroj	1 leto
6. Zaščitne halje	1-2 leti
7. Gumirane obleke proti kemičnemu učinkovanju	2 leti (sezoni)
8. Gumijasti predpasniki ali predpasniki iz gumiranega platna	6 mes.
9. Predpasniki iz usnja za stalne varilce in kovače	1 leto
10. Varovalni pasovi	4 leta
11. Platneni beli plašči (za odgovor. del.)	1 leto
12. Jekleni gibljivi predpasnik	2 leti
13. Platneni beli plašči ali bele delovne obleke (za delavce)	6 mes.
14. Beli predpasniki	6 mes.
15. Platnena ogrinjala (za prenos mesa)	1 leto
16. Jekleni gibljivi predpasnik	3 leta

III. ZASČITA ROK

Rok trajanja

1. Usnjene delovne rokavice	1 mes.
2. Usnjene rokavice s krzneno podlago	1 leto
3. Gumijaste rokavice — kratke in dolge tanke	1 mes.
4. Gumijaste rokavice — električarske	2 leti
5. Rokavice iz azbesta	1 leto
6. Rokavniki platneni in usnjeni	2 leti
7. Usnjeni naprstniki	1 mes.
8. Gumijasti naprstniki	1 teden
9. Jeklene mrežaste rokavice	6 mes.

IV. ZASČITA NOG

Rok trajanja

1. Kratki gumi škornji za notranjo uporabo (hlevi, mlekarne, klavnice)	6 mes.
2. Gumi škornji za dela na prostem — navadni	1 leto
3. Dolgi gumi škornji — ribiški	2 leti

4. Topli vložki	3 mes.
5. Usnjeni škornji, podloženi s filcem	3 leta
6. Čevlji z jeklenimi kapicami	1 leto
7. Lesene cokle	6 mes.
8. Usnjeni ščitniki za kolena	1-3 leta
9. Usnjeni gležniki	2 leti
10. Usnjeni ščitniki za golence	2 leti
11. Dereze	5 let
12. Jekleni gibljivi ščit za bedra	3 leta

V. RAZNO

Rok trajanja

1. Brisače	1 sezona
2. Oprema za prvo pomoč	1 uporabo
3. Odeje	3 leta
4. Anti vibracijski sedeži	10 let
5. Anti-foni vseh vrst	1 leto
6. Oprema za osebno nego	

DELOVNO MESTO all občasna dela in zaščitna sredstva

1. Dela s kmetijsko mehanizacijo:

zaščitna delovna obleka — kombinezon, farmer kroj 6293; usnjeni škornji, podloženi s filcem v časovno uporabo; gumijasti škornji — s toplim vložkom; bunde — kratke s krzneno podlago v časovno uporabo; usnjene, s krznom podložene rokavice; usnjene delovne rokavice v časovno uporabo; usnjene tople kape; dežni plašč v časovno uporabo, (brez kabine); respirator 3 M; obleka proti kemičnemu učinkovanju v časovno uporabo; gumi rokavice v časovno uporabo; antidot.

2. Dela s težko mehanizacijo:

zaščitna delovna obleka, kombinezon; usnjeni škornji, podloženi s filcem v časovno uporabo; gumi škornji, s toplim vložkom, v časovno uporabo; kratke bunde s krzneno podlago, v časovno uporabo; usnjene tople kape; usnjene rokavice s krzneno podlago; usnjene delovne rokavice; dežni plašč; antifon.

3. Dela v mehaničnih delavnicah:

zaščitne delovne obleke, farmerke 6293; varilna očala ali varilni ščit obraza; gumijaste rokavice — debele; usnjene delovne rokavice; dežni plašč v časovno uporabo; cokle z zaščitno kapico; gležnjaki.

4. Čistilec — pralec avtomobilov:

zaščitna nepremočljiva delovna obleka, patent 6294; nepremočljiva obutev; gumijaste rokavice; respirator 3 M (pri barvanju ali konzerviranju); topli vložki

5. Kovač in pomočniki:

zaščitna delovna obleka, patent 6293; usnjene delovne rokavice; usnjeni predpasnik; azbestne rokavice; respirator 3 M; zaščitna očala; gležnjaki.

6. Električar — tudi baterist:

zaščitna delovna obleka, farmerke 6294; gumijasti predpasnik; gumijaste rokavice; ščitnik za obraz; usnjene rokavice.

7. Varilce:

zaščitna delovna obleka — farmer kroj 6293; usnjeni predpasnik; usnjene delovne rokavice; zaščitna ma-

ska za varenje ali očala; usnjeno-azbestni gležnjaki; cokle s kapico.

8. Voznik tovornega vozila: kombinizon; kratke bunde s krzveno podlago v časovno uporabo; delovne rokavice.

9. Spremljevalci in prevzemalci na tovornih vozilih: delovna obleka, farmerke, 6293; ostalo vse kot vozniki tovornih vozil.

10. Skladiščniki in skladiščni delavci: zaščitni delovni plašči ali obleke farmer kroj, pat. št. 6293; respiratorji 3 M; gumijaste rokavice; krznene bunde v časovno uporabo; (za dela v zmrzalnicah) ali krzneni telovniki; filc škornji (za dela v zmrzalnicah).

11. Vozniki villičarjev: kombinizon; toplo pokrivalo (za delo v hladilnici); krznene rokavice (za delo v hladilnici); kratka krzlena bunda v časovno uporabo; filc škornji v časovno uporabo.

12. Strojniki v predelovalnih obratih: zaščitna obleka farmer kroj 6293 ali kombinizon; gumijaste rokavice; usnjene rokavice; zaščitno masko (za dela pri kompresorjih); respirator 3 M; cokle z zaščitno kapico.

13. Kurjač: zaščitna delovna obleka farmer kroj 6293; respirator 3 M; rokavice; cokle z zaščitno kapico.

14. Mizar in kolar: zaščitna delovna obleka farmer kroj 6293; respirator 3 M; ščit obraza ali zaščitna očala.

15. Laborant: gumijasti predpasnik; gumijaste naprstnike; gumijaste rokavice; gumijaste nizke škornje; zaščitna bela halja; ščit obraza; gumijasti rokavniki.

16. Gozdni delavec: usnjene, s krznom podložene rokavice, v časovno uporabo; usnjene rokavice; usnjene gležnjake; usnjeni ščitniki za kolena; usnjeni ščitniki za golenice; zaščitni čevlji z jeklenimi vložki, v časovno uporabo, št. 6298; dereze v časovno uporabo; čelada v časovno uporabo; delovno obleko št. 6293; kratko bundo s krzveno podlago, v časovno uporabo; dežni plašč št. 6294; delovno zaščitno obleko — farmer kroj ali kombinizon.

17. Delavec na žagi: zaščitno delovno obleko, farmer kroj 2993 ali kombinizon; dežni plašč št. 6294 v časovno uporabo; kratko bundo v časovno uporabo; ščit obraza ali zaščitna očala; dolge gumi škornje v časovno uporabo, s toplimi vložki.

18. Zaščita rastlin: zaščitno delovno obleko, farmer kroj 6293; zaščitno obleko proti kemičnemu učinkovanju (nepremočljiva 2 para), patent 6294; kratke gumijaste škornje ali dolge gumijaste škornje; respirator 3 M ali masko; pribor za osebno higieno; gumijaste rokavice; antidot.

19. Govedorejec: zaščitna delovna obleka, farmer kroj 6293; kratke gumi škornje ali lesene cokle; platnena kapa ali ruta.

20. Molzač: zaščitna bela delovna obleka, farmer kroj patent št. 6293; bela ruta ali kapa; gumijast predpasnik, kratke gumi škornje ali lesene cokle.

21. Delavec v mešalnici krmil: zaščitno delovno obleko, kombinizon ali farmer kroj 6293; platneno kapo ali ruto; respirator 3 M; antifon.

22. Mlekar: zaščitna bela delovna obleka, farmer kroj ali bel plašč; bela kapa ali bela ruta; kratke gumi škornje; bel predpasnik; kratko bundo ali krznen telovnik v časovno uporabo (za dela v hladilnici).

23. Molzni kontrolor: zaščitna delovna bela obleka, farmer kroj; gumi rokavice; gumi škornji; pribor za osebno higieno; topli vložki za obuvalo.

24. Mesar: bela delovna obleka, farmer kroj 6293 ali bel delovni plašč; belo kapo ali ruto; telovnik s krzveno podlago, v časovno uporabo; bel predpasnik; kratki gumi škornji; usnjeni škornji s krzveno podlago, v časovno uporabo (za dela v hladilnicah); ogrinjalo za prenos mesa; jeklen gibljiv mrežast predpasnik;

jeklen gibljiv mrežast ščit za bedra; jeklene gibljive mrežaste rokavice; čelada.

25. Poljedelski delavec: dežni plašč v časovno uporabo; kratki gumi škornji v časovno uporabo; usnjene ali gumijaste zaščitne rokavice; obleka proti kemičnemu učinkovanju, patent 6294 v časovno uporabo; respirator 3 M v časovno uporabo; plinska maska v časovno uporabo; gumi škornje — dolge v časovno uporabo; ščitniki za kolena v časovno uporabo.

26. Delavci pri montaži žičnic: dežni plašč v časovno uporabo; gumi škornji v časovno uporabo; zaščitne delovne rokavice; cokle z jekleno kapico pri nakladanju in razkladanju drog; čelado pri postavljanju žičnice.

27. Odgovorni delavci in nadzorni organi, kateri vodijo ali nadzirajo kmetijska, gozdarska, gradbena ali zemeljska dela na terenu: gumi škornji v časovno uporabo; dežni plašč v časovno uporabo 6294; kratka bunda s krzveno podlago v časovno uporabo; čelada; delovni plašč.

28. Voznik konjske vprege: vsa osebna zaščitna sredstva, kot za dela s kmetijsko mehanizacijo in pod istimi pogoji.

29. Delavec v skladiščih hmelja: zaščitna delovna obleka, farmer kroj, patent 6293; usnjene delovne rokavice; respirator 3 M.

30. Delavci v kuhinjah in menzah: bela halja; bel predpasnik; bela ruta ali kapa; gumijast predpasnik; higijensko obuvalo.

31. Snažilka: zaščitna delovna halja; gumi škornje (v mleknah, klavnah, hlevih, hladilnicah); gumi predpasnik (v mleknah, klavnah, hlevih, hladilnicah); platnene rute ali kape; gumijaste rokavice; krznen telovnik (v hladilnicah).

32. Delavci v trgovinah, prodajalnah, na tržnici in vezalke cvetja:

delovna ali bela halja; bela ruta ali kapa (mesar, mlekar); usnjene delovne rokavice (vezalke cvetja); gumijaste rokavice; platneni rokavniki (vezalke rož); krzneni telovniki (v mesnicah).

33. Zidar: zaščitna delovna obleka, farmer kroj 6293; usnjene rokavice; gumijaste rokavice; varnostni pas v časovno uporabo; čelada v časovno uporabo; zaščitna očala ali ščit obraza; cokle z zaščitno kapico.

34. Zidarski delavec (strežaj): kot zidar, če dela na takih delih.

35. Delavec na odmeri zemljišč (geometer): dežni plašč, pat. št. 6294 s podlago; gumi škornji — kratki; usnjeni filc škornji v časovno uporabo; bunda s krzveno podlago — dolga, v časovno uporabo.

36. Kurir: dežni plašč; bunda s krzveno podlago — kratka; krznene rokavice.

37. Čuvaj: dežni plašč, pat. št. 6294 s podlago; gumi škornji; usnjeni filc škornji v časovno uporabo; bunda s krzveno podlago — dolga, v časovno uporabo; krznene rokavice; krzvena kapa.

38. Ribič: delovna obleka farmer kroj 6293; nepremočljiva obleka 6294 ali dežni plašč 6294; kratki gumi škornji; dolgi (ribiški) gumi škornji; topli vložki; krzvena bunda; toplo pokrivalo; tople in gumijaste rokavice; pribor za osebno higieno; nepremočljiv predpasnik.

39. Aranžerji: delovna obleka farmer kroj — bela ali bela delovna halja; belo naglavno pokrivalo; respirator 3 M; gumijast predpasnik; gumijaste rokavice; za dela na terenu še vrenemu primerno dodatno opremo.

40. Delavci — motoristi, ki uporabljajo motorna kolesa kot prevozno sredstvo na delovnem mestu oziroma v službene namene, so upravičeni poleg za delo določeno opremo še: varnostno čelado; usnjeno obleko — pajac; ščit obraza ali očala; krznene rokavice; filc škornje.

41. Delavci — soferji, ki uporabljajo službena ali svoja motorna vozila na delovnem mestu oziroma v službene namene, so upravičeni poleg za delo določeno opremo še:

— varnostni pas »Y« 2 kom. za osebna vozila. (Zahteva mora biti podana v opisu delovnega mesta)

HMELJAR

Hmeljar izdaja delavski svet kombinata »Hmezad« Zalec — Ureja uredniški odbor: Anton Gubenšek, dipl. kmet. inž. — predsednik, in člani: Jože Rojnik, kmet, Janja Košir, dipl. tehnolog, Ludvik Semprimožnik, dipl. kmet. inž., Bogdan Pugelj, dipl. kmet. inž., Vinčo Strašek, pravnik, in Miljeva Kač, dipl. kmet. inž. — urednica strokovne priloge. Glavni in odgovorni urednik inž. Vili Vybihal. — Uredništvo je v kombinatu »Hmezad« v Zalcu, Ulica žalskega tabora 1 — Glasilo izhaja enkrat na mesec v 5.000 izvodih. — Letna naročnina 24 din. — Tisk in klišej AERO, kemična, grafična in papirna industrija Celje. — Po mnenju Sekretariata za informacije pri Izvršnem svetu Skupščine SR Slovenije, št. 421-1/72 z dne 18. 2. 1974 je Hmeljar prost davka od prometa proizvodov.

1974/8

PRILOGA HMELJARJA

OVELOST HMELJA - VERTICILIJ

Marta DOLINAR, dipl. biolog

UDK 633.819:582.288:632.934

Ovelost hmelja je nevarna bolezen v hmeljiščih, ki jo povzroča glivica *Verticillium albo-atrum* ali *Verticillium dahliae*. Povsod, kjer se je po nasadih razširila, povzroča hmeljarjem precej težav, ker se zelo težko zatira. Razvija se na več rastlinskih vrstah: krompirju, papriki, paradižniku, breskvah in mnogih plevelih.

Glivica živi v zemlji kot gniloživka ali parazit. Najdemo jo povsod, tudi tam kjer niso rastle gojene rastline, na katerih se razvija. Nevarna postane, če v zemlji poruši biološko ravnotežje in se prekomerno razvije, predvsem na ostankih odmrlih rastlin, na katerih fruktificira (razvija trose). Pravijo, da posebno močno fruktificira na odpadlih listih ter odmrlih koreninah. Okužba se širi s konidiji (troši), micelij v zemljo ne raste. Če glivica ne najde primerne gostitelja, preživi neugoden čas kot trajna spora — mikrosklerocij (pri *Verticillium dahliae*) ali trajen micelij (pri *Verticillium albo-atrum*) več let. Kako dolgo ostane živa v zemlji, je odvisno bolj od prehranbenih kot pa ekoloških pogojev. Kot gostiteljice služijo verticiliju tudi razni pleveli, zato ni čudno, da ima glivica v zemlji stalni infekcijski potencial. Na osnovi teh dejstev je lahko verticilij še mnogo let po tem, ko smo odstranili obolele rastline, nevaren.

Kot patogen, ki povzroča obolenje prevajalnega tkiva (traheomikozo) mora prodreti v steblo. Ker živi v zemlji, si najde pot skozi korenine, predvsem skozi lasne koreninice, ki se vedno na novo tvorijo. Anglež Talboys je prodiranje glivice v tkivo natančno raziskal. Čim celične stene povrhnjice olesenijo in celične stene spodnje plasti oplutenijo, je prodiranje glivice zelo otežkočeno. Zato si izbire koreninice, kjer še ni suberina v celičnih stenah. Od njene patogenosti in obrambne moči gostiteljice je odvisno ali bo glivica prodrla v prevajalno tkivo ali ne. Čim je v tkivu, se začne zelo hitro širiti. Požene spore (konidije), ki se najdejo povsod v prevajalnem tkivu, prej kot micelij.

Ali mora glivica v prevajalno tkivo hmelja vsako leto na novo prodreti ali prezimi v koreniki ali koreninah, še ni povsem jasno. Ker pa nastaja prevajalno tkivo vsako pomlad na novo, je možno, da mora glivica prodreti v njega vsako leto znova.

Razvoj glivice je odvisen od več faktorjev. Po nemških avtorjih (Chrometzka, Zattler) je eden izmed najvažnejših temperatura. Optimalna temperatura za *Verticillium albo-atrum* je 20° C, ter maksimalna 27° C. Pri 30° glivica odmre. *Verticillium dahliae* ima rajši nekoliko višje temperature. Tako odmro spore (konidiji) in micelij šele pri 32° C, če so tej temperaturi izpostavljeni 7—12 dni. Trajne spore in trajni micelij vzdrže višje temperature. Uničeni so šele pri 60° C. Pri skrbnem kompostiranju hmeljnih ostankov so tudi trajni organi uničeni. Večji vpliv ima temperatura na manj patogene soje. Če je soj močno patogen, temperatura nima velikega vpliva na njegov razvoj.

Vlaga v tleh neposredno ne vpliva na razvoj glivice, pač pa posredno, ker je zaradi vlažnosti tudi temperatura tal nižja.

Za razvoj ovelosti na hmelju so bolj ugodna manj zračna, težka in hladna tla. *Verticillium dahliae* pa prenese tudi nekoliko toplejša in peščena tla.

Razširjenost verticilija v hmeljarskih področjih

Ovelost hmelja se je prvič pojavila v Angliji leta 1924. Od tega časa dalje se je širila in postajala vedno večji problem. Leta 1955 (Jary) je bilo 200 farm okuženih z verticilijem, kar znaša 25 % hmeljnih površin v južni Angliji. Leta 1963 je bilo okuženih že 300 farm. Prav gotovo je, da zavzemajo danes obolela hmeljišča še večje površine.

Drugo področje, kjer se je verticilij razširil in predstavlja velik problem, je Hallertau (Zah. Nemčija). Prvič so ga odkrili leta 1952 in 1953. Leta 1963 pa je izpadel ves pridelek

že na 150 ha hmeljskih površin, leta 1973 pa je od 16.535 ha skupne površine hmeljišč izpadel ves pridelek na 817 ha površine, kar znaša 12 milijonov DM škode.

Trosonosci verticilija imajo značilno vretenasto obliko

Leta 1952 se je pojavila ovelost hmelja v Novi Zelandiji. Uspelo jim je prvo žarišče uničiti. Hmeljišče so izorali in ga posejali s travo. Drugi pojav so zabeležili leta 1961 in so prvi ukrep ponovili. Tako jim ovelost na hmelju danes ne dela preglavic.

Leta 1956 se je pojavila ovelost na hmelju v Ameriki, v državi Oregon. Imajo opravka z *Verticillium dahliae*. Pri njih se pojavlja sporadično in ne dela večjih težav.

Verticilij se razvija v prevajalnem tkivu

V tem hmeljišču se je verticilij že močno razširil

Leta 1966 so Verticillium dahliae našli Belgiji na sorti Norhop; leta 1968 pa Verticillium albo-atrum na Brewers goldu, ter Verticillium dahliae na Northern Brewerju. Pri njih se pojavlja bolj ali manj sporadično.

Leta 1967 se je pojavil verticilij v Vzhodni Nemčiji. S strogimi higienskimi ukrepi so prvo žarišče eliminirali in pri njih ovelost hmelja ne predstavlja problema (Schmid, 1969). Pravijo celo, da naredi pri njih fusarij več škode kot verticilij.

Tudi mi smo leta 1958 v Strmcu našli v goldingovem nasadu rastlino, ki je zaradi verticilija ovenela. Takoj smo hmeljišče izolirali, izvedli higienske ukrepe, podobno kot so jih z uredbo predpisali Nemci, in čakali, kaj bo. Na srečo pa nismo niti v tem, niti v drugih hmeljiščih našli nobenega primera ovelosti hmelja več do letos. Skrbno pa smo preiskali vse primere ovenelih rastlin, ki so jih hmeljarji javljali. V večini primerov je šlo za ovelost, ki jo povzroča glivica Fusarium oxysporum (kot jo je v letošnjem letu identificiral dr. Maček).

Kako zatiram verticilij?

Verticilij je glivica, ki živi v zemlji. Zaradi tega je njeno zatiranje povezano z velikimi težavami. Trenutno ni na voljo nobenega kemičnega pripravka, s katerim bi učinkovito preprečili pojav in širjenje glivice. Nemci, pa prav tako Angleži so preizkusili ca. 150 preparatov, med katerimi so bila sredstva za razkuževanje zemlje npr. formalin, vapam, ditrapex ter sistemski pripravki kot benomyl in podobni. S temi sredstvi so nekoliko izboljšali zdravstveno stanje hmeljišča, vendar razvoja glivice niso mogli preprečiti, čeprav so nekatera od njih pokazala zelo dobro delovanje proti verticiliju na rastlinah, posajenih v rastlinjaku in loncih.

Fusarij povzroči zožitev in suho trohno trte

Delni uspehi pri preprečevanju širjenja glivice se dosežejo s primernimi agrotehničnimi ukrepi, kot so: podrahljavanje in kultiviranje nasada, da se doseže večja zračnost tal. Z izboljšanjem talnih lastnosti z drenažo dosežemo višjo temperaturo tal. Odstranjevanje plevelov omogoča znižanje infekcijskega potenciala patogena. Mnogi pleveli: metlika, kopriča, pasje zelišče, grint, so gostiteljice verticilija, čeprav same ne kažejo znakov ovelosti. Enostransko preskrbovanje tal s hranili pospešuje razvoj ovelosti. Znano je, da velike količine dušika v tleh zmanjšujejo odpornost rastlin ne samo proti verticiliju, temveč vsem glivičnim boleznim. Angleža Sewel in Wilson sta ugotovila, da se je infekcijski potencial glivice v tleh zmanjšal, če sta več let zapored zmanjševala normalno dozo dušika. Maier pa je dognal, da je ugodneje uporabljati dušik kot amonij v obliki amonijskih soli kot pa nitrata.

Z dosledno rastlinsko higieno je možno o-militi širjenje ovelosti v nasadu ter širjenje

v druga hmeljišča in hmeljarska področja. V Angliji, Nemčiji in Belgiji, v državah, ker ovelost na hmelju predstavlja velik problem, so izdali zakonske predpise o higienskih ukrepih, ki jih je dolžan proizvajalec hmelja izvajati, če se v njegovem hmeljišču pojavi ovelost.

Eden najosnovnejših ukrepov je, da se za razmnoževanje in dosajevanje ne uporabljajo sadike iz okuženega hmeljišča. Vsak proizvajalec je dolžan javiti pristojnim organom, če opazi simptome venenja. Hmeljišče, kjer se je pojavila ovelost hmelja, je potrebno izolirati. Vstop v hmeljišče je pri posebnem vходу, kjer je mesto za razkuževanje obutve in obdelovalnih strojev.

Nasade, okužene z verticilijem, je potrebno pregledovati od maja do konca obiranja. Če se pojavi ovenela rastlina, jo je potrebno rezati in nadzemne dele zažgati. Vsi ti ukrepi so potrebni zato, da se zmanjša infekcijski potencial glivice v nasadu. Po Talboysu fnuktificira verticilij najmočneje na odmrlih rastlinskih delih. Največ možnosti za to je po obiranju, ko se rastline starajo in v času vegeta-

cije, ko obolele rastline odvržejo liste in odmro.

Zato je odstranjevanje hmeljevine eden izmed ukrepov, ki jih ne kaže zanemariti. Posebno važno je zato, ker je v resnici dosti več rastlin obolelih, kot jih kaže znake venenja. Idealno je, da je obiralni stroj stacioniran pri hmeljišču. Hmeljni ostanki pa se pravilno kompostirajo. Z visoko temperaturo pri kompostiranju se uničijo micelij in vsi organi za razmnoževanje. Kljub temu pa ne priporočajo uporabo tega komposta v hmeljiščih.

Hmeljišče, ki ga opustimo, je najprimernejše posejati s travo. S tem se sčasoma zmanjša infekcijski pritisk glivice v tleh. Ugotovili so, da v nasadu, ki so ga izorali in posejali s travo, verticilij v petih letih ni bil več nevaren.

Zaenkrat je najuspešnejši način, s katerim se borimo proti ovelosti na hmelju, vzgoja proti verticiliju tolerantnih sort. To je takih, pri katerih patogen ne povzroči ekonomske škode. Vzgoja takih sort pa je dolgotrajno in zamudno delo.

Pojav ovelosti hmelja v Sloveniji

Marta DOLINAR, dipl. biolog

Konec meseca julija, leta 1974 smo v hmeljišču aurore v Arclinu ugotovili ovelost — verticilij na hmelju. Ker povzroča fusarij podobne simptome na hmelju in smo jih že večkrat opazili v goldingovih nasadih, smo najprej mislili, da gre za trohno stebel. Kot običajno pri tej bolezni smo hoteli trto potegniti iz zemlje pa se ni dala. Fusarij povzroči namreč stanjšanje trte in zato hmeljevo trto zlahka odtrgamo. Postala nam je sumljiva. Prezrezali smo jo v višini 1 m in jo razpolovili. Opazili smo rjavo obarvano prevajalno tkivo (xylem) kar je tipično za verticilij.

Trte ovenelih rastlin smo pregledali pod mikroskopom in ugotovili, da je prostornina posameznih prevezalnih celic (trahej) napolnjena z micelijem. Sočasno smo dali razpolovljene trte v petrijevke s filtrirnim papirjem. Po treh dneh so se na površini prevajalnega tkiva pojavili trosonosci (konidiofori), tipične vretenaste oblike, kakršna je značilna za glivico Verticillium albo-atrum in dahliae. Glivico smo izolirali in gojili na krompirjevem agarju. Na substratu je nastala najprej bela prevleka, nakar je potemnela. Nastali so že trajni trosi (mikrosklerociji), ki so značilni za glivico Verticillium dahliae. Izolat imamo le iz Strmca, možno je, da bomo našli v drugih hmeljiščih tudi Verticillium albo-atrum. V istem hmeljišču je tudi savinjski golding. V njem ovenelih rastlin nismo opazili. Pač pa je bilo v obeh sortah že nekaj popolnoma suhih trt. Trte smo z lahkoto potegnili iz zemlje. Na pretrganem mestu je bila značilna zožitev trte in suha trohno, značilna za glivico Fusarium.

Po podatkih iz tuje literature se prvi vidni znaki obolenja pojavijo na listih. Na spodnjem delu rastline postanejo listi togi in rumenijo, nato pa nekrotizirajo na robu lista in med glavnimi žilami. Teh simptomov na listih nismo opazili. Verjetno so rastline to fazo že prešle in smo jih videli, ko so že venele in se sušile.

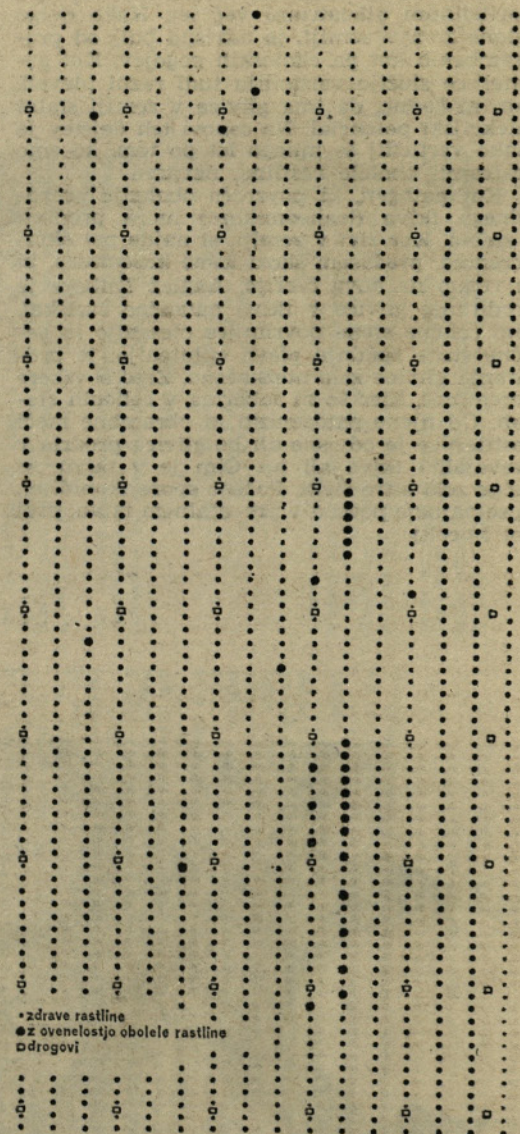
Kasneje smo v tem in drugih hmeljiščih aurore ugotovili še odebeljene trte (fat bines) z nagubano skorjo, ki so tipičen znak, če je rastlina obolela z verticilijem. Te rastline niso venele in so bile na pogled normalne. Po Talboysu je ta pojav obrambna reakcija gostitelja. Nastane hiperplasia ksilema, pri čemer postane skorja premajhna in poka.

Z ozirom na to, da smo našli ovenele in suhe rastline le na sorti aurora, smo pregledali vse 2 in 3-letne nasade (ca. 28 ha). Venenje rastlin smo opazili v Strmcu (4 ha), Podvinu (1 ha), in Šempetru 1 rastlino. V Podvinu smo na površini 1 ha našli 9 ovenelih in deloma suhih rastlin, v Strmcu pa nekoliko več. V drugih nasadih aurore (Zalec, Roje, Slovenj Gradec, Ptuj) nismo našli ovenelih rastlin, temveč le odebeljene trte. Verticilija nismo našli v nasadih aurore le v Turnišču in na Inštitutu za hmeljarstvo.

Pri mapiranju obolelih rastlin v Strmcu smo opazili, da so raztresene po vsem hmeljišču. V delu hmeljišča, kjer so tla težja, je

bilo žarišče obolelih rastlin. Okužba se je širila v smeri obdelave.

Pregledali smo tudi nasade drugih sort, v bližini okuženih auror, ter ugotovili v Strmcu ter v Ptuj v goldingovem nasadu odebeljene trte. Prav tako smo našli odebeljene trte v nasadu atlasa v Dornavi, ter v savinjskem goldingu v Arclinu. V tem nasadu smo našli dve odebeljeni trti. Z ozirom na to, da smo v Strmcu že leta 1958 našli zaradi verticilija ovenelo rastlino in ker so tla tam vlažna in hladna, menimo, da je to področje ugodno za razvoj verticilija.

Verticilij se širi v smeri obdelave

IZJAVA NEPOSREDNEGA VODJE

Podpisani na DM
 potrjujem, da sem imenovanega delavca praktično in teoretično poučil, ter ga se-
 znanil z nevarnostmi za zdravje in življenje, z najprimernejšim načinom dela, ki
 mu zagotavlja varnost pri delu ter z varnostnimi ukrepi, ki jih mora pri delu
 upoštevati. Pri tem sem se ravnal po navodilih tega kartona.

Podpis:

V, dne

IZJAVA DELAVCA

Podpisani na DM
 potrjujem, da sem bil teoretično in praktično poučen in seznanjen z nevarnostmi
 za zdravje in življenje, z najprimernejšim načinom dela, ki mi zagotavlja varnost
 pri delu ter z varnostnimi ukrepi, ki jih moram pri delu upoštevati, kakor tudi
 s pravicami in dolžnostmi, ki izhajajo iz predpisov o varstvu pri delu.

Podpis:

V, dne

OPOMBE:

»HMEZAD« ZALEC

Karton uvajanja v delo

Priimek in ime:		Datum rojstva:	
TOZD:		Za delovno mesto:	
PE:			
UVAJALNI SEMINAR			
Datum:	Podpis SI:	Podpis SVD:	Na delo prispel dne:
Karton vrniti kadrovski službi do:			

Poskrbeti smo dolžni, da vsakdo, preden je razporejen na delo, spozna delovne pogoje in nevarnosti oziroma ukrepe in sredstva za varstvo pri delu, med zaposlitvijo pa skrbeti za njegovo vzgojo in izpolnitev njegovega znanja s področja varstva pri delu.

Vsakega delavca moramo ob prvi in ob vsaki kasnejši razporeditvi na delovno mesto pa tudi med samim delom, če se spremenijo delovne razmere, poučiti zlasti:

- o nevarnosti, ki preti pri delu delavčevemu zdravju oziroma življenju;
- o najprimernejšem načinu dela, ki delavcu zagotavlja varnost pri delu;
- o varstvenih ukrepih, ki jih mora delavec upoštevati, in o okoliščinah, ki take ukrepe zahtevajo.

Poučevanje delavcev mora biti teoretično in praktično (6. in 14. člen RZVD).

NALOGE PRI UVAJANJU	DATUM IZVEDBE IN PODPIS
1. Sprejem in razgovor z namenom ugotovitve sedanje strokovnosti, oziroma poklica, strokovnih izkušenj ter poznavanja in izkušenj v zvezi z bodočim delom. Ugotoviti tudi poznavanje nevarnosti in varnostnih ukrepov.	
2. Odrediti garderobno omarico, pokazati najbližjo pitno vodo, umivalnico oziroma kopalnico, stranišče ter ga seznaniti z redom v teh prostorih. Seznaniti z načinom prehrane med delovnim časom.	
3. Dodeliti predpisana zaščitna sredstva, razložiti njihov namen ter opozoriti na obveznost nošenj.	
4. Obrazložiti in razkazati tehnološki postopek celotnega obrata — TOZD — PE.	
5. Pokazati, razložiti in poučiti o pravilnem načinu dela na njegovem delovnem mestu ter nadzorovati izvajanje dela. Obrazložiti povezavo s sosednjimi delovnimi mesti.	
6. Seznaniti z orodjem, strojem in napravami ter pravilnim načinom dela z njimi in njihovim rednim vzdrževanjem.	
7. Opozoriti na nevarnosti in posledice zaradi nepravilnega načina dela na delovnem mestu.	
8. Seznaniti novinca s sodelavci, kakor tudi s predpostavljenimi.	
9. Seznaniti in opozoriti na posebne nevarnosti, izhajajoče iz pogojev dela v proizvodnji: tehnični plini, para, električne naprave, nezavarovani stroji in naprave, orodja, aerosoli.	
10. Seznaniti z načinom in nevarnostmi notranjega transporta v obratu — PE: ročni transport, delo z dvigali — žerjavi, vozički, viličarji in ostalimi vozili in sredstvi.	
11. Opozoriti na dolžnosti pri vzdrževanju reda in čistote na delovnem mestu.	
12. Seznaniti z načinom in obveznostjo prijavljanja okvar na strojih in napravah.	

NALOGE PRI UVAJANJU	DATUM IZVEDBE IN PODPIS
13. Seznaniti z obveznostjo prijavljanja vseh poškodb pri delu ter obveznostjo koriščenja prve pomoči.	
14. Seznaniti z dolžnostmi in ukrepi v primeru poškodb sodelavcev.	
15. Seznaniti z dolžnostmi in načinom ukrepanja v primeru požara, pokazati, kje so gasilni aparati ter seznaniti z načinom obveščanja gasilske službe.	
16. Seznaniti delavca, kako in kakšen mora priti na delo ter dolžnostmi glede točnosti prihajanja in odhajanja na delo.	
17. Seznaniti z obveznostmi ob zapustitvi delovnega mesta med delom.	
18. Opozoriti na splošno obnašanje med delom (obnašanje, stanje obleke, razgovarjanje in motenje, uživanje alkohola, odnos do sodelavcev in predpostavljenih itd.).	
19. Seznaniti z obveznostjo zapustitve delovnega mesta v primerih ogrožanja lastne varnosti ali varnosti sodelavcev.	
20. Seznaniti z izklopilnimi napravami na vseh strojih in napravah v bližini njegovega mesta.	
21. Obrazložiti, kje so strokovne službe in obrazložiti način koriščenja njihovih uslug.	